

Bijeenkomst van 24 October 1919 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: de Gepens. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open de vergadering en heet U allen van harte welkom.

Zooals U bekend is, zal Zijne Koninklijke Hoogheid, de Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg, deze vergadering met Zijne tegenwoordigheid vereeren. Het voor-nemen is den Prins, die tegen half negen komt, te ontvangen door eenige leden van het Bestuur. Vóór dien tijd wensch ik de zaken van huishoudelijken aard, op het convocatiebiljet vermeld, te behandelen en dan de vergadering tijdelijk te schorsen.

Punt 1°. van de agenda vermeldt: Verslag omtrent den toestand der Vereeniging.

Het convocatiebiljet geeft hieromtrent het volgende aan :

Op 1 October 1918 bedroeg :	
het aantal leden hier te lande	1545
„ „ „ in Ned.-Indië	679
	Totaal
	2224
In den loop van 1918—1919 bijgekomen	134
	Te zamen
	2358
„ „ „ „ 1918—1919 afgegaan	246
Zoodat het aantal leden op 1 October 1919 bedraagt	2112
Waarvan hier te lande	1441
en in Ned.-Indië	671

Onder de 2112 leden zijn begrepen de tusschen 29 April en 1 October 1919 in het werkjaar 1918—1919 aangenomen 3 leden, te weten :

J. J. van Santen, Kapitein der Artillerie, M. K. Medenbach, Gep. Luit. ter Zee 1e klasse, te 's-Gravenhage ;

J. P. Bijl, Officier van Gezondheid 1e klasse, te Utrecht.
1919/20. I. 1

Tusschen 1 en 15 October 1919 (werkjaar 1919—1920) zijn alsnog als leden aangenomen de navolgende 66 heeren, wier namen, ingevolge Art. 6 van het Reglement, in den oproepingsbrief zijn vermeld :

Jhr. G. H. A. van Kinschot, 2e Luit. der Cavalerie, J. C. Launspach, res. 1e Luit. der Jagers, D. D. Vodegel, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te 's-Gravenhage ;

W. J. K. Baaij, 2e Luit. der Infanterie, C. C. Hasselman, 2e Luit. der Cavalerie, H. J. Hubregts, 2e Luit. der Infanterie, A. N. J. Thomassen Thuessink van der Hoop, 2e Luit. der Inf., K. L. J. Wouters, 2e Luit. der Infanterie, te Amersfoort ;

B. J. Brugman, res. 2e Luit. der Jagers, te Amsterdam ;

C. W. J. Bauens, 2e Luit. der Infanterie, H. A. Boogert, 2e Luit. der Infanterie, E. A. Brongers, 2e Luit. der Infanterie, L. J. M. Defize, 2e Luit. der Infanterie, A. R. Frijling, 2e Luit. der Infanterie, K. F. Puffius, 2e Luit. der Infanterie, te Assen ;

W. T. Carp, 2e Luit. der Artillerie, D. A. van Deursen, 2e Luit. der Artillerie, J. W. R. H. Doorman, 2e Luit. der Infanterie, W. K. de Feijter, 2e Luit. der Infanterie, W. J. P. A. Heijmans, 2e Luit. der Infanterie, J. D. S. Paters, 2e Luit. der Infanterie, O. J. Siersema, 2e Luit. der Artillerie. E. Visch, 2e Luit. der Infanterie, te Bergen op Zoom ;

G. F. Immink, 2e Luit. der Cavalerie te Breda ;

B. R. P. F. Hasselman, 2e Luit. der Cavalerie, te Deventer ;

H. J. Krab, 2e Luit. der Infanterie, E. Lindeboom, 2e Luit. der Infanterie, L. C. Rietveld, 2e Luit. der Infanterie, te Ede ;

D. H. Hemmes, 2e Luit. der Infanterie, A. H. Schouten. 2e Luit. der Infanterie, te Groningen ;

G. C. Bosch, 2e Luit. der Artillerie, L. C. Korevaar, 2e Luit. der Artillerie, J. K. van Prehn, 2e Luit. der Infanterie, te Den Helder ;

Jhr. A. R. C. M. J. van der Berch van Heemstede, 2e Luit. der Infanterie, C. F. Heijnen, 2e Luit. der Infanterie, J. A. J. van Horssen, 2e Luit. der Infanterie, C. W. van Meurs, 2e Luit. der Infanterie, E. A. Wijdichs, 2e Luit. der Infanterie, P. W. de Zwart, 2e Luit. der Infanterie, te 's-Hertogenbosch ;

H. A. Verkuyl, 2e Luit. der Infanterie, te Hoorn ;

C. J. Koster, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus,

H. D. Ellens, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus. I. Mante, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus, J. Reinink, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus, G. A. Stout, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus, H. Veluwenkamp, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus, G. F. Vester, Sergeant der Inf., leerling Hoofdcursus, te Kampen ;

G. C. Kerling, 2e Luit. der Infanterie, Th. Stoltz, 2e Luit. der Infanterie te Leeuwarden ;

C. van Andel, 2e Luit. der Infanterie, K. van der Weerd, 2e Luit. der Infanterie, te Maastricht ;

J. Holtrust, 2e Luit. der Infanterie, te Roermond ;

L. J. M. de Sevaux, 2e Luit. der Artillerie, te Spaarndam (Noord) ;

J. D. Backer, 2e Luit. der Genie, J. L. Doornbos, 2e Luit. der Genie, G. van Houweninge, 2e Luit. der Genie, L. F. Liera, 2e Luit. der Genie, A. N. van Mill, 2e Luit. der Genie, te Utrecht ;

A. P. J. Berger, 2e Luit. der Infanterie, G. F. C. D. de Jonge, 2e Luit. der Infanterie, E. N. Landwijt, 2e Luit. der Infanterie, P. B. D. van de Ven, 2e Luit. der Infanterie, te Venlo ;

N. J. L. Kortekaas, 2e Luit. der Infanterie, te Waalsdorp ;

A. Eterman, 2e Luit. der Artillerie, H. A. Luitwieler, 2e Luit. der Artillerie, te IJmuiden en

W. Kist, 2e Luit. der Cavalerie, te Zutphen.

Verder staat nog op het convocatiebiljet :

Wegeus verandering van woonplaatsen, enz. zijn als correspondenten afgetreden de heeren :

Te Assen: M. L. DE BOER,

„ Deventer: G. VAN TIENHOVEN,

„ Dordrecht: A. J. DE STOPPELAAR BLIJDESTIJN,

„ Gorinchem: W. J. KÜLLER,

„ Venlo: J. C. H. CROON,

„ Zutphen: L. H. EBERSON,

„ Zwolle: J. L. RAUH,

terwijl als zoodanig zijn opgetreden de H.H. :

Te Amsterdam: L. F. APOL,

„ Assen: J. W. VAN MANSVELT,

„ Breda: A. M. VAN GENDEREN,

„ Bussum: H. POLVLIET,

Te *Deventer*: H. A. M. DAALMEIJER,
 „ *Doesburg*: M. R. H. CALMEIJER,
 „ *Dordrecht*: A. DE KAT,
 „ *Gorinchem*: G. DEKKER,
 „ *Haarlem*: L. H. CADERIUS VAN VEEN,
 „ *Harderwijk*: N. J. TIELROOIJ,
 „ *den Helder*: R. O. VAN GENNEP,
 „ *Leeuwarden*: N. FEENSTRA,
 „ *Maastricht*: J. A. F. FROELING,
 „ *Naarden*: H. POLVLIET,
 „ *Utrecht*: H. L. J. HAAKMAN,
 „ *Venlo*: J. G. G. M. HAMM,
 „ *Vlissingen*: J. J. HARTS,
 „ *Zutphen*: F. G. DE VEER.

Punt 2°. van het convocatiebiljet vermeldt: Rekening en verantwoording van het Bestuur over zijn geldelijk beheer, ingevolge Art. 27 van het Reglement.

Volgens deze Rekening en Verantwoording was de stand der geldmiddelen aldus:

Op 1 October 1918 saldo in kas bij den Penningmeester. . . f 3883.17^s

Voorts aanwezig:

4 Cert. 2½ 0/0 N. W. S.	à f 1000.—
2 Oblig. 3 0/0 „ „ „	à „ 1000.—
2 Pandbr. 5 0/0 Holl. Canada Hyp. bank	à „ 1000.—
en te goed: Saldo in kas b/d. Hoofdcor. in N.-I.	„ 169.09

zoomede nog te innen contributie van

27 leden in Nederland en

662 „ „ Ned.-Indië.

De ontvangsten in 1918—1919 bedroegen f 9618.39

Totaal f 13501.56^s

De uitgaven over hetzelfde tijdvak hebben bedragen 9045.53

Blijft in kas op 1 October 1919 f 4456.03^s

Bovendien aanwezig:

4 Cert. 2½ 0/0 N. W. S.	à f 1000.—
2 Oblig. 3 0/0 „ „ „	à „ 1000.—
2 Pandbr. 5 0/0 Holl. Canada Hyp. bank	à „ 1000.—
en te goed: Saldo in kas b/d. Hoofdcor. in N.-I.	„ 186.41 ^s

zoomede nog te innen contributie van

57 leden in Nederland en

669 „ „ Ned.-Indië.

De Rekening en Verantwoording is nagezien door eene commissie, bestaande uit de heeren W. G. VAN HOOGENHUYZE, J. C. KOSTER en J. STEENSTRA. Blijkens haar brief d.d. 17 October jl., heeft zij die geheel in orde bevonden.

Ik stel derhalve aan de Vergadering voor, hare goedkeuring te hechten aan de Rekening en Verantwoording over het jaar 1918—1919, en den Secretaris-Penningmeester te dechargeeren. (*applaus*).

Ik bedank de commissie, die zich de moeite heeft gegeven de Rekening en Verantwoording na te zien, en tevens den Secretaris-Penningmeester voor zijn gevoerd beheer.

Als punt 3°. vermeldt het convocatiebiljet de verkiezing van drie leden van het Bestuur, wegens de periodieke aftreding van de Heeren H. J. FURSTNER, J. C. VAN DEN BELT en J. A. WILLEMS.

De Heer KOOLEMANS BEIJNEN: Mijnheer de voorzitter, Ik heb in langen tijd niet de vergaderingen bijgewoond en weet dus niet, hoe het tegenwoordig gaat, maar vroeger stemden wij meermalen bij acclamatie. Mag ik voorstellen, ook nu de aftredende bestuursleden bij acclamatie te herkiezen? (*applaus*).

De Voorzitter: Uit het applaus leid ik af, dat de vergadering dit voorstel goedkeurt en dus geen stemming verlangt. Ik neem het gaarne over van den Heer KOOLEMANS BEIJNEN en bevestig tevens, dat de drie aftredenden herkozen zijn. (*applaus*).

Zij hebben mij verklaard, gaarne de functie weder te zullen aanvaarden, waarvoor ik hun hartelijk dank zeg.

Voor het Bestuur is het bovendien een groot voorrecht, in het bezit te blijven van den Secretaris-Penningmeester. (*applaus*).

Ik heb nog mede te deelen, dat de Vereeniging de volgende boekwerken heeft mogen ontvangen:

1. De Economische en Militaire beteekenis van het

Kanaalplan der Kanaalvereeniging „De Geldersche Vallei”, door P. W. SCHARROO, Kapitein der Genie (overdruk uit „de Militaire Spectator” van Januari en Februari 1919);

2. Jaarverslag van den Topographischen Dienst in Ned.-Indië over 1917, van C. C. MUSCH, Chef van dien Dienst;

3. Nieuwere begrippen in zake de verhouding van meerderen tot minderen in het Leger, door G. G. VAN EVERDINGEN, Majoor, Eerste-officier aan de K. M. A.;

4. Verslag der commissie inzake de Lichamelijke Ontwikkeling in het Leger, ingesteld bij Beschikking van den Minister van Oorlog van 17 December 1917, kabinet litt. M. 165.

Aan de schenkers is de dank der Vereeniging betuigd.

Hiermede zijn de huishoudelijke zaken van de Vereeniging behandeld en afgedaan. Alleen wensch ik er nog aan toe te voegen, dat de Commissie van redactie van het *Wetenschappelijk Jaarbericht* bezig is met haar medewerkers weder een Jaarbericht in het leven te roepen en er alle kans bestaat, dat het in het volgend jaar weder verschijnt. Ik geloof, dat deze mededeeling door U allen met groote vreugde zal worden ontvangen. (*applaus*).

In aansluiting hiermede acht ik het nuttig nog mede te deelen, dat in den laatsten tijd de prijs van het drukwerk kolossaal is gestegen.

In 1914 werd betaald per vel druks f 34.60, welke prijs successievelijk is verhoogd tot f 36.—, f 40.—, f 48.—, f 62.40, f 70.— en thans f 74.20 bedraagt, berekend voor 2300 afleveringen. Voor elke 25 exemplaren daarboven werd, per vel druks, meer betaald in 1914 f 0.50 en thans is het f 0.80.

Extra correctie werd berekend in 1914 per uur f 0.40, thans f 1.30, een pagina kleine letter, extra, in 1914 f 0.50, thans f 1.80.

Ook de prijzen van alle andere in het drukkersbedrijf voorkomende werkzaamheden zijn sedert 1914 successievelijk verhoogd, terwijl voor het papier f 18.— extra per riem moet worden betaald.

Hieruit blijkt, dat het Bestuur zeer zuinig moet zijn met het aantal en den omvang der afleveringen. Het volgend jaar komen daarbij de kosten van het *Wetenschappelijk Jaarbericht*, welke op meer dan f 4000 — worden geraamd, zoodat het batig saldo van f 4456.03⁵, dat wij nu in kas hebben, er aan zal moeten worden opgeofferd. Gelukkig behoeven wij nog niet ons reservefonds aan te spreken, maar de daartoe behorende effecten hebben, hoewel nominaal f 8000.— aangevende, reëel niet meer dan eene waarde van f 5500.—. In de toekomst zullen wij dus in het bijzonder met de financiën rekening moeten houden. Aangezien alle gelden voortkomen uit de contributies der leden, hoopt het Bestuur, dat alle leden zullen medewerken om het aantal leden aanzienlijk te doen stijgen, ten einde in staat te zijn zooveel mogelijk bijeenkomsten te doen houden en daarvan gedrukte verslagen, alsook andere verhandelingen, in het *Orgaan* te doen opnemen.

Zijn er soms nog heeren, die iets willen vragen of iets willen mededeelen? Zoo niet, dan schors ik thans de vergadering tot de komst van Zijne Koninklijke Hoogheid.

Als de Prins ter vergadering is gekomen en naast den Voorzitter en de beide andere Eereleden aan de bestuurs-tafel zitting heeft genomen, heropent de Voorzitter de vergadering en zegt:

Koninklijke Hoogheid!

Alvorens het woord te geven aan den hooggeachten spreker van hedenavond, zij het mij vergund U welkom te heeten in deze vergadering.

In Uwe tegenwoordigheid te dezer plaatse vermeen ik niet alleen te mogen zien het bewijs van Uwe buitengewone belangstelling in het te behandelen onderwerp, maar ook Uwe waardeering van het besluit van het Bestuur om het daarin vervatte, voor ons Land zoo belangrijke, vraagstuk in dezen kring aan de orde te stellen.

Uwe Koninklijke Hoogheid gelieve tevens onzen eerbie-

digen dank te aanvaarden, dat U deze bijeenkomst onzer Vereeniging met Uwe tegenwoordigheid hebt willen vereeren.

Ook tot U, Excellenties, Ministers van Buitenlandsche Zaken, van Justitie en van Marine, veroorloof ik mij een welkomstgroet te richten en U daarbij den bijzonderen dank van het Bestuur te betuigen, dat U wel gevolg hebt willen en kunnen geven aan de uitnoodiging om onze vergadering bij te wonen.

Hetzelfde doe ik aan U, Mijne Heeren, leden van den Raad van State, van de beide Kamers der Staten Generaal, vertegenwoordigers van de vereenigingen „Ons Leger”, „Onze Vloot” en „Volksweerbaarheid”, alsmede aan de andere genoodigden en de geïntroduceerden, alhier tegenwoordig.

Ten slotte heet ik U, professor DE LOUTER, van harte welkom in ons midden en betuig ik, namens het Bestuur, U onzen warmen dank voor de bereidwilligheid, om hedenavond in „Krijgswetenschap” als spreker op te treden en ons allen in de gelegenheid te stellen Uwe bespreking van het zoo gewichtige onderwerp gemakkelijk te kunnen volgen aan de hand van de door U aangegeven Stellingen. ¹⁾

Het is voor mij een groot voorrecht, U thans het woord te mogen verleen en tot het houden van Uwe voordracht over het aangekondigde onderwerp:

NEDERLANDS INTERNATIONALE POSITIE.

De Heer DE LOUTER:

Mijne Heeren! Ingevolge de vereerende uitnoodiging van uw Bestuur heb ik mij bereid verklaard Nederlands internationale stelling heden op de eerste vergadering van dit jaar te behandelen. Ik verzeker U, dat ik niet alleen gaarne aan dit verzoek voldoe, maar het ook als een zeldzaam

¹⁾ Voor de hierbedoelde Stellingen, zie de Bijlage.

voorrecht beschouw in het midden uwer vereeniging, die de keur van 's lands weerbaarheid omvat en heden wordt opgeluisterd door de op hoogen prijs gestelde tegenwoordigheid van Z. Koninklijke Hoogheid den Prins der Nederlanden, in onze ernstige dagen een onderwerp te mogen bespreken van zoo overwegend belang als Nederlands verhouding tot het buitenland, m. a. w de plaats, die Nederland in het internationaal verkeer bekleedt en waarop het recht heeft. Dat een diep besef der daaraan verbonden bezwaren en verantwoordelijkheid mij tot nauwgezetheid en ingetogenheid stemt, moge U uit mijne voordracht zelve blijken.

Nederland is een kleine staat. Ik plaats dit onwedersproken en onwedersprekelijk feit alleen daarom op den voorgrond, om het *realistisch* uitgangspunt mijner beschouwingen terstond boven elken twijfel te verheffen. Op een grondgebied van slechts 34.186 □ K.M. telt het eene bevolking van 6.583.000 zielen op 31 Dec. 1916, van 6.724.663 op 31 Dec. 1917, d. i. 196 à 197 per □ K.M. Ofschoon het dus tot de dichtstbevolkte streken der aarde behoort, is zoowel land als volk van het koninkrijk — althans in Europa — onbeduidend in vergelijking met de groote rijken, die het omringen. Aan zijne fysieke of materiele gesteldheid kan het derhalve slechts bescheiden aanspraken ontleenen. Wie gewoon zijn menschen en volken — de personen of subjecten van het recht — uitsluitend naar fysieken maatstaf te meten, kennen daarom Nederland slechts geringe waarde toe. Vooral de Duitsche letterkunde vóór den oorlog geeft daarvan sprekende voorbeelden. H. VON TREITSCKE vindt een kleinen staat min of meer belachelijk, eene innerlijke tegenstrijdigheid. Zijn leerling, Minister van Buitenlandsche Zaken in 1914, VON JAGOW, liet zich in een onbewaakt oogenblik tegenover een buitenlandsch diplomaat zelfs ontvallen, dat kleine staten thans hunne taak hadden voltooid en bestemd waren óf te verdwijnen óf gedweê de loopbanen der groote mogendheden te volgen, desnoods gedwongen moesten worden zich aan dit hun noodlot te onderwerpen! Weergalm van Napoleon, ruim een eeuw geleden!

Zulke stemmen staan niet op zichzelf, maar worden ook

elders vernomen en zonder schroom op Nederland toegepast. Zij zijn bijzonder geschikt om de beteekenis van ons onderwerp te doen gevoelen en ons toe te rusten tot weerstand met woord en pen, desnoods met de daad. Immers, zij beleedigen ons verleden en bedreigen onze toekomst, ook al randen zij ons *heden* nog niet rechtstreeks aan.

Is het inderdaad intellectueel juist en moreel gerechtvaardigd om met minachting over kleine staten te spreken? Het antwoord vordert eene korte uitweiding, tevens inleiding tot mijn onderwerp.

(*Stelling 1*). De geschiedenis leert eene gestadige maar onregelmatige afwisseling van beurtelings kleine en groote staten. Het kan niet moeilijk vallen dit merkwaardig feit door menigvuldige voorbeelden aan te toonen, hetzij men den blik werpt op de verschillende werelddeelen of *plaats*-ruimten of op de groote *tijd*perken, waarvan de geschiedenis gewaagt.

In Azie vindt men naast het reusachtig Chineesche rijk het territoriaal onbeduidend Nepal: het eerste heeft een omvang van 11.138.900 □ K.M., het tweede van 154.000 □ K.M. m. a. w. $\frac{1}{72}$. In Europa, dat in de klassieke oudheid het toneel was van talrijke kleine staten tegenover de Aziatische wereldrijken, wordt in den regel en met recht gewezen op het verschil tusschen Europeesch Rusland met 5.452.386 □ K.M. en Montenegro met 14.180 □ K.M. of $\frac{1}{189}$. In Amerika wijst de kaart naast de schier onmetelijke Vereenigde Staten in het Noorden met 6.991.577 □ K.M., met Alaska en Hawaï zelfs 9.386.093, en Brazilië in het Zuiden met 8.497.510 □ K.M.; de nauwelijks duidelijk te onderscheiden republiek *Salvador* met 21.160 □ K.M. of $\frac{1}{333}$ en $\frac{1}{104}$. Afrika en Australie, verdeeld tusschen de Europeesche mogendheden, bieden dergelijke geschillen van minder belang.

De rangschikking dezer voorbeelden toont tevens aan, dat het verschil in grootte noch aan den ouden noch aan den nieuwen *tijd* is toe te schrijven. Men vindt het zoowel bij duizendjarige rijken als bij de jongste staten van den nieuwen *tijd*. Bovendien ontbreekt alle stabiliteit. De Assyrische,

Babylonische, Perzische en nog oudere wereldrijken, waarvan slechts steenen oorkonden gewagen, maken eerlang plaats voor een talloos aantal fragmenten. Alexanders wereldmonarchie spat uiteen, nog voordat zij is bevestigd. Het machtige Romeinsche rijk, ofschoon zelf uit een enkele stad ontstaan, verslindt achtereenvolgens de stadstaten van het oude Italie en Griekenland, om eenige eeuwen later zelf plaats te maken voor talrijke wijd verspreide en scherp gescheiden erfgenamen. De Middeleeuwen vertoonen een onophoudelijken strijd tusschen groot- en kleinstaat, inzonderheid in den vorm van leenheer en leenman. De verbrokkelde Europeesche maatschappij komt in den nieuwen tijd niet tot rust, voordat zij enkele groote staten tot eenheden heeft samengesmolten. Schier gelijktijdig echter lossen elders lang gevestigde grootheden zich op in een aantal kleinere, prat op hunne onafhankelijkheid en gereed deze gewapender hand tegen groote en kleine naburen te verdedigen.

Het is niet mogelijk hier regelmatige bewegingen, veelmin vaste wetten te ontdekken. Toch bespeurt de zorgvuldige waarnemer wel enkele vingerwijzingen. Wat den bodem aangaat, valt het bijv. in het oog, dat de vlakte bevorderlijk is aan de vorming van groote, het gebergte aan die van kleine staten. Het is niet bloot toeval, dat Nepal, Montenegro, Zwitserland klein zijn, Rusland en de Vereenigde Staten daarentegen schier onmetelijke ruimten beslaan. Ook de ligging aan eene groote rivier, binnensee of oceaan, oefent invloed uit op den omvang van een staat, die zich veelal uitbreidt naar gelang van de uitbreiding van zijn verkeer: vandaar de bekende onderscheiding der aardrijkskundigen in *potamische*, *thalassische* en *oceanische* staten, eene onderscheiding meer van historisch dan actueel belang. Eilanden leenen zich tot kleine staten, vastelanden tot uitgestrekte rijken. Vergelijkt bijv. Engeland en Japan met de Vereenigde Staten en China. Aldus oefenen vlakten en hoogten, water en land, en nog andere geografische gegevens, welke door de ligging van een land worden bepaald, onmiskenbaren invloed uit op zijn omvang.

Iets dergelijks kan worden beweerd van de tijdsomstandigheden, die tevens aan veel grooter afwisseling onderhevig zijn dan de plaatselijke gesteldheid. De uitbreiding en vergemakkelijking der middelen van verkeer tengevolge van de aanwending van stoom en electriciteit: de uitzetting en inkrimping van de nationaliteiten en van de hierdoor aangewezen nationale grenzen, in tegenstelling met de staatkundige; de veroveringszucht en slagvaardigheid van vorsten en volken; de kracht van aantrekking en afstooting tusschen rassen en groepen; de voortdurende uitbreiding der staatswerkzaamheid, de vermeende behoefte aan versterkte weerbaarheid — en meer nog van dien aard — ziedaar de voornaamste oorzaken van de onophoudelijke veranderingen in *aantal* en *omvang* van de publieke eenheden, welke men staten noemt.

Het zou intusschen een vermetele en ondankbare taak wezen om in deze veelheid van plaatselijke en tijdelijke verschijnselen, die elkander vaak opwegen en te niet doen, te zoeken naar een regelmatigen aan vaste wetten gebonden ontwikkelingsgang. Alle pogingen daartoe berusten op het eenzijdig overwicht, toegekend aan enkele dersamenwerkende oorzaken en moeten dus noodwendig falen. Waar stoffelijke en geestelijke krachten samenwerken, is het voor het beperkte menschelijk kenvermogen ondoenlijk de ingewikkelde verschijnselen te ontleden en de samengestelde oorzaken volledig te ontwarren.

Het doel mijner opmerkingen is daarom geen ander dan te toonen, dat *overall* en *altijd* groote en kleine staten in bonte mengeling en grillige afwisseling naast en na elkander hebben bestaan.

Slaan wij na deze algemeene beschouwing een blik op onzen tijd, dan toont de jongste ervaring eene verrassende wending.

Tot kort vóór de uitbarsting van den wereldoorlog viel de strekking tot het vormen van groote staten duidelijk in het oog. De 19de eeuw begon wel is waar met den val van de vluchtige opperheerschappij van Frankrijk onder Napoleon, maar bewoog zich weldra in de richting van een gestadige

uitbreiding van bestaande eenheden en van een langzame toenadering van politiek gescheiden onderdeelen. De geweldige uitbreiding van het koloniaal bezit der groote mogendheden, culmineerend in de verdeeling van een geheel werelddeel, is een treffend voorbeeld van het eerste; de burgeroorlog in de Vereenigde Staten, die op het onbetwist oppergezag der centrale overheid uitliep, de vestiging der Italiaansche eenheid onder de Piëmonteesche dynastie, die van het Duitsche keizerrijk onder het huis Hohenzollern, — om van soortgelijke bewegingen in het groote Rusland, alsook in het kleine Zwitserland, niet te gewagen — zijn zooveel bewijzen van toenadering, vereeniging, ja vermenging, van afzonderlijke politieke formatiën tot nieuwe eenheden van ontzagwekkenden omvang en schijnbaar alvermogen.

Wel zijn er uitzonderingen. Het Koninkrijk der Vereenigde Nederlanden splitst zich in tweeën; in het zuidwesten van Europa ontworstelen verscheiden kleine staten zich aan den looden druk eener vreemde overheersching; in het noorden herneemt na zes eeuwen Noorwegen een zelfstandige plaats in den Scandinavischen driebond. Maar het blijven uitzonderingen op den onmiskenbaren regel, welke de vorige opmerkingen over de lessen der geschiedenis opnieuw bevestigen en welke — evenals trouwens de regel zelf — voortspruiten uit den tegenwoordig overheerschenden invloed eener herboren wereldkracht: die der *nationaliteit*.

Het zou overbodig, althans voor de voltooiing mijner taak hoogst bedenkelijk wezen, indien ik thans ging uitweiden over de merkwaardige en samengestelde kracht, welke men met dien naam aanduidt. Zoowel scheppende als vernielende heeft zij beurtelings staten gesticht en vernietigd. Zij verdrong en verving de leerstellingen van de *legitimitéit* en het *politiek evenwicht*, waarin men eeuwenlang de grondwetten van het Europeesch statenstelsel had gezien. Zij klopte vrijmoedig aan de deuren van vorsten en diplomaten. Zij verhief steeds luider hare stem, deinsde niet terug voor groote woorden en domme krachten, won aanhoudend veld, ondermijnde tronen en bolwerken en rustte niet, voordat zij, uit vernedering en verdrukking herrezen, hare vanen

deed wapperen in de vrije lucht, — zij het ook boven slagvelden en kerkhoven.

Het loont ongetwijfeld de moeite haren geheimzinnigen oorsprong, haren waren aard en onweêrstaanbare werking op te sporen en te ontleden; doch ik moet mij hier vergeeuen met haar bestaan te constateeren en hare beteekenis op mijn onderwerp toe te passen.

Deze nationaliteit toch, welke reeds in den loop der 19de eeuw een steeds toenemenden invloed heeft uitgeoefend, heeft in den wereldoorlog plotseling eene beteekenis gekregen, welke de stoutste verwachtingen overtreft en het bestaande statenstelsel ontwricht. Onder de nieuwe leuze van zelfbeschikkingsrecht der volken heeft het op Amerika's initiatief een politieken stempel verkregen, die het als waardemeter bruikbaar maakt voor de staatkundige hervorming van het oude Europa. Onvolkomen wel is waar, omdat het vooralsnog alléén wordt toegepast op de in den oorlog overwonnen staten en aldus leidde tot de ineensstorting der Oostenrijksch-Hongaarsche monarchie, tot dusver onder den naam van *reële unie* de steen des aanstoots van rechtsgeleerden en diplomaten; tot de stichting van nieuwe staten als Polen, Ukrajina, Tsjecho-Slowakië, Joego-Slavonie, Finland; tot den overgang van uitgestrekte gewesten van het een in het andere staatsverband, zooals van Elzas-Lotharingen aan Frankrijk, Noord-Sleeswijk aan Denemarken, e. d. m.; — maar omdat het nog niet is toegepast op de wondeplekken in den boezem der overwinnaars zooals Ierland en Zuid-Afrika in het Britsche rijk, de kusten der Adriatische Zee bij den onderlingen najver van Italianen, Slaven en Grieken, noch in het Verre Oosten, waar Japan Korea en Sjantoeng onder zijn bewind bracht. Desniettemin is het in beginsel erkend en aanvaard, zij het ook nog niet helder bewust van zijn nog sluimerende inhaerente kracht, noch van de daaraan verbonden schaduwzijden.

ONDANKS DE AANTREKKELIJKHEID VAN HET BEGRIJP ZIJN NAMELIJK DE BEZWAREN TEGEN DE PRACTISCHE TOEPASSING TALRIJK EN SCHIER ONOVERKOMELIJK. NIET ALLEEN KOMT HET NATIONATITEITSBEGINSEL IN BOTSING MET HISTORISCHE EN VAAK DIEP GEWORTELDE GROND-

slagen, maar -- wat mèer zegt -- niet àlle nationaliteiten zijn scherp geteekend, veelmin territoriaal gescheiden. Vandaar aarzeling, twijfel, verschil en strijd, waar men eenheid en consequentie vermoedt en verwacht. Het valt licht aan ons, Nederlanders, met onze duidelijk gekarakteriseerde nationaliteit, deze bezwaren te verkleinen of te verontachtzamen, zwaar daarentegen daar, waar zij zich openbaren, getrouw te blijven aan het beginsel en elke nationaliteit volledig recht te doen wedervaren. Kenmerk van een staat is een bepaald grondgebied; hoe zal men dan een staat uitsluitend bouwen op den grondslag eener nationaliteit, welke territoriale grenzen versmaadt? Men denke aan Bohemen, Opper-Silezië, Zevenburgen, Istrië, ja aan Zwitserland en België.

Inmiddels -- wij zagen het -- heeft de werking van het nationaliteitsbeginsel, als het ware door den oorlog wakker geschud en ontboeid, groote rijken geveld en talrijke kleine staten gesticht. De groei der groote staten is plotseling gestuit. In het Duitsche rijk zijn niet alleen vele heterogene bestanddeelen uit het verband gerukt, maar woelen ook in het binnenland homogene deelen om afscheiding en zelfstandigheid. Het zegevierend Groot-Brittannie ziet zich genoopt zijne volwassen kinderen vrijen teugel te gunnen. De vloedgolf der groote staten wijkt terug; eene bonte reeks van jonggeborenen vertoont zich aan den verbaasden blik.

Is dit verschijnsel toe te juichen of te bejammeren? Het schijnt mij ijdele moeite over de mindere of meerdere waarde van kleine en groote staten te redevoeren. Staten zijn de producten van historische ontwikkeling, d. w. z. van de ontplooiing van hoogst ingewikkelde krachten, waarbij de individueele handelingen van enkelen slechts een ondergeschikte rol spelen. Toch vallen alleen deze onder het bereik van het zedelijk oordeel. Zeker is het intusschen, dat kleine staten niet minder dan groote hebben bijgedragen tot den opbouw der maatschappij en de beschaving der menschheid. Hellas in de oudheid, de Italiaansche republieken in de Middeleeuwen, de Vereenigde Nederlanden in lateren tijd, hebben ruim bijgedragen om den cultuurtoestand te

brengen op zijn tegenwoordig peil. Ofschoon er redenen zijn om aan te nemen, dat deze heilzame invloed der kleine staten thans veeleer af- dan toeneemt, zoo blijft toch de zelfstandige waarde van den kleinen staat boven allen twijfel verheven.

De kleine staat is en bleef de bakermat der persoonlijke vrijheid, de toevlucht der vrijheid van geweten; hij is met diepe wortels gegrond in het verleden en hangt onverbrekkelijk samen met den ontwikkelingsgang der menschheid; hij waarborgt de eigenaardige verscheidenheid, die de natuur en haar Schepper in de volken zoowel als in de individuen heeft geplant; hij verschaft een staatkundig tegenwicht tegen de oppermacht en den naijver der groote mogendheden en vormt een, helaas, vaak *te* zwak, stootkussen tusschen vijandige grootmachten; — kortom hij berust op eeuwenoude rechten en zedelijke fundamenten, die de grondzuilen vormen der volken-samenleving.

(*Stelling 2.*) Het zou meer tijd dan moeite kosten dit vijftal kenmerken als zooveel argumenten ten voordeele van kleine staten uittewerken. Het zij genoeg ze zoo beknopt mogelijk toetepassen op ons vaderland. Den hoogen rang, dien het in den raad der volken bekleedt, dankt het aan zijn luisterrijk verleden, aan zijn doorluchtig vorstenhuis, zijn bloei in handel en nijverheid, in kunst en wetenschap, niet het minst, eindelijk aan zijn uitgestrekte en prachtige koloniën. Ofschoon het eenmaal, verscheurd door partij-schappen en niet bestand tegen de overmacht van heerschzuchtige naburen, tegen het einde der 18de eeuw bezweek en korten tijd bij het Fransche keizerrijk werd ingelijfd, bleef zijne nationaliteit ongedeed en herrees het in den aanvang der 19de eeuw, verjongd en gelouterd, uit den smeltkroes der vreemde overheersching. Sedert 1814 is het ondanks de tijdelijke vereeniging met en de gewelddadige afscheuring van de Zuidelijke Nederlanden in economischen en intellectueelen zin gestadig vooruitgegaan en heeft het langzamerhand een aanzien verworven, waardoor het werd verkozen tot het brandpunt van het internationaal verkeer

en tot den zetel der gewichtigste internationale instellingen. Bovendien maakt zijne centrale ligging het in zeker opzicht tot de poorten den kruisweg der internationale betrekkingen. Dientengevolge bekleedt het onder de kleine staten van Europa een vaste en aanzienlijke plaats.

Over het algemeen heeft Nederland met eere aan zijne roeping beantwoord. Op het gebied van kunst en wetenschap heeft het niet alleen in het verleden of de zoogenaamde gouden eeuw een eereplaats ingenomen, die den luister der Italiaansche Renaissance naar de kroon steekt, ook in de 19de eeuw en tot op onze dagen, heeft het den roem zijner schilderschool wijd en zijd verbreid. De wetenschap — met name die der natuurkunde en der godgeleerdheid — dankt aan Nederland sommigen harer meest vermaarde vertegenwoordigers. De Nobelprijs voor wetenschappelijke verdiensten werd aan Nederlanders veelvuldiger uitgereikt dan aan burgers van eenigen anderen staat. Eenmaal de wieg der godsdienstvrijheid en de toevlucht van alle vervolgd en des gewetens wil, bleef Nederland ook in de vorige eeuw eene vrijplaats voor de meest onderscheiden geloofsovertuigingen, waar men, om de woorden van onzen begaafden landgenoot wijlen Prof. SCHAEPMAN te bezigen, zelfs niet bang was voor de meest onverdraagzame en vervolgzieke secten of orden. Op economisch gebied huldigde het vooruitstrevende denkbeelden en opende het zijn eigen havens, weldra ook die zijner koloniën, voor den vrijen handel. Staatkundig aanvaardde het van meet aan de constitutioneële beginselen, hervormde bijtijds en op vreedzame wijze verouderde instellingen en ging het langzaam maar gestadig voort op den weg van volks- en zelfregeering. Eindelijk trokken sommigen zijner staatslieden en hervormers de aandacht ver buiten de grenzen van eigen vaderland en verwierven niet slechts de namen van een THORBECKE en een ASSER eene wereldreputatie, maar — wat mèer zegt — kwamen hunne praestatiën ook aan vreemde volken ten goede, verbeterden zij de internationale verstandhouding en werd de onevenredig groote bijdrage van het kleine Nederland aan den socialen vooruitgang

en het internationaal recht eenparig erkend en dankbaar aanvaard.

Aldus is Nederland, ofschoon een der kleinste, geenszins een der minste onder de Europeesche staten en kan het met fierheid wijzen zoowel op zijne groote mannen van ouderen en jongeren tijd, als op de aanzienlijke bijdragen, die het leverde tot den stoffelijken en geestelijken vooruitgang der menschheid. Nederlands onafhankelijkheid is een onmisbare schakel in de internationale gemeenschap; eene voorwaarde voor hare ontwikkeling en een waarborg voor hare toekomst. De ondergang van Hellas baande den weg tot de Romeinsche wereldheerschappij; de val der Italiaansche republieken ging onmiddellijk vooraf aan de rampzalige eeuw der godsdienstoorlogen en de vestiging van het absolutisme der vorsten; de oplossing van kleine staten als Nederland in grootere staatkundige verbanden zou ongetwijfeld de vrijplaatsen van wetenschap, kunst, vrede en beschaving herscheppen in broeinesten van naijver en afgunst, brandpunten van dwingelandij en wederkeerig geweld.

Op nationale, historische en ethische gronden ben ik diep overtuigd van de onschatbare waarde, ook uit internationaal oogpunt, van het onafhankelijk bestaan en de zelfstandige ontwikkeling van ons vaderland; m. a. w. van de heerlijke noodzakelijkheid en onafwijsbaren plicht tot ongerepte handhaving van het erfdeel onzer vaders, het anker van ons heden en de hoop onzer toekomst.

(Stelling 3.) Ben ik door het voorafgaande er in geslaagd den oorsprong en den rechtsgrond van Nederland als soevereinen staat in het licht te stellen, mocht ik zelfs aan Nederland als zuiver nationalen staat een hoogen rang toekennen — dan is thans de vraag aan de orde: Welke plaats bekleedt Nederland in de internationale samenleving; welke voor- en nadeelen zijn daaraan verbonden en welke taak is daardoor aan Nederland opgelegd?

De ligging van ons vaderland in den noordwesthoek van Europa's vasteland maakt, dat Nederland met een enkele uitzondering omringd is door groote mogendheden, die het

ver overtreffen in omvang, macht en hulpmiddelen. Dien-
 tengevolge is het economisch afhankelijk van den invoer
 uit het buitenland van vele onmisbare levensmiddelen en
 grondstoffen. De kersverse ervaring tijdens den wereldoorlog
 heeft dit ons allen aan den lijve doén gevoelen. Nog pijn-
 lijker hebben de laatstverloopen jaren ons geleerd, hoezeer
 de staatkundige betrekkingen tusschen onze machtige na-
 bureu de levensbelangen van ons vaderland raken en vaak
 dreigen te beheerschen. Daarom moet Nederland wel zorg-
 vuldig achtslaan op, maar tevens zich angstvallig onthouden
 van elke bemoeiing met buitenlandsche aangelegenheden,
 welke het niet rechtstreeks aangaan en mitsdien zijn eigen
 belangen niet onmiddellijk betreffen. De tijd, waarin Nederland
 een overwegende rol speelde in de internationale staatkunde
 is onherroepelijk voorbij. Slechts ijdele waan kan voor Neder-
 land eene taak verlangen, waarvoor het de vermogens mist
 en waartegen het dus niet is opgewassen. Doch deze inge-
 togenheid sluit allermint uit: *a.* eene zorgvuldige behartiging
 zijner belangen door vastberaden handhaving zijner rechten;
b. eene naar vermogen evenredige actieve medewerking
 aan den internationalen opbouw, waar het gemeenschappelijk
 belang deze dringend vordert. Om dit toe te lichten vestig ik
 achtereenvolgens uwe aandacht op de voornaamste staten,
 waarmede wij in vroegeren of lateren tijd in nauwer be-
 trekking stonden. De geschiedenis zij daarbij onze leidsvrouw
 en leermeesteres. Want M.H. vooruitgang bestaat *niet*, zooals
 velen tegenwoordig meenen, in het wegwerpen van de
 vruchten van het verleden!

Over Spanje en Portugal kan ik met een enkel woord
 volstaan. Ofschoon Spanje, van 1580—1640 met Portugal
 vereenigd, eenmaal onze geduchtste vijand was en uit den
 strijd tegen haar wereldheerschappij eigen onafhankelijk-
 heid werd geboren, bleef het sedert 1648 onze vreedzame
 nabuur, door gemeenschappelijke belangen veelal nauw met
 ons verbonden, en verdween het reeds een paar eeuwen
 geleden — sedert 1713 — nagenoeg geheel uit onzen
 gezichteinder.

Met Portugal, dat in 1640 zijn onafhankelijkheid had

herwonnen en ons eerlang Brazilië ontnam, werden in Insulinde slechts enkele schaarsche betrekkingen van nabuurschap onderhouden, welke ondanks talrijke haken en oogen een vreedzaam verloop hadden en een vriendschappelijk einde namen. Herhaalde verdragen bepalen de wederzijdsche grenzen op Timor en schijnen eindelijk een vreedzaam verkeer te beloven.

Onze machtigste buurman — zij het ook door de aanvankelijk Spaansche, sedert 1713 Oostenrijksche zuidelijke Nederlanden van ons gescheiden — was en bleef een paar eeuwen lang Frankrijk. Ik herinner slechts aan de veroveringspolitiek van Lodewijk XIV uit de 17de, de nog geduchter aanslagen van de Fransche republiek en het eerste keizerrijk tegen het einde der 18de en in het begin der 19de eeuw, welke zelfs den tijdelijken ondergang van het vaderland ten gevolge hadden en het een oogenblik uit de reeks der onafhankelijke staten deden verdwijnen. Laat ons deze lessen der geschiedenis *niet* vergeten en ook thans, onder totaal veranderde omstandigheden, de voorstellen en de lokstemmen doen wantrouwen, welke ons nu en dan uit het zuiden in de ooren klinken en tot omzichtigheid vermanen.

Anders is het gelegen met onzen overzeeschen buurman, het thans in Europa schier oppermachtig Groot-Brittannie. Eenmaal onze hooghartige bondgenoot in den strijd tegen het land- en zeebeheerschend Spanje, werd het eerlang onze meest geduchte mededinger op het gebied van handel en scheepvaart, wien het na de zege op Spanje en Frankrijk tegen het einde der 18de eeuw gelukte ook Nederland in het hart te treffen en onze prachtige koloniën aan hare eigene kroon te hechten. Wel is waar noopten andere algemeene belangen het zegevierend eilandenrijk na den val van Napoleon Nederland in zijn koloniaal bezit te herstellen, maar het behield menigen kostbaren prijs daarvoor in eigen hand en hield ook na de onwillige teruggaaf niet op, Nederlands staatkunde te bestoken en te dwarsboomen. Ik zie volstrekt niet voorbij, M. H. dat Englands houding in 1814 en '15 blijken gaf van zekere grootmoedigheid en later meermalen kon worden verontschuldigd door Neder-

lands enghartige politiek in de eerste helft der 19de eeuw; maar dit neemt niet weg, dat Engeland ons overmoedig bejegende, vaak den voet dwars zette, menige vlieg afving en op hoogen toon eischen stelde en maatregelen afdwong, welke wij uit eigen beweging niet hadden genomen. Thans zijn de grenzen tusschen de Nederlandsche en Britsche bezittingen in Azië nauwkeurig bepaald, zijn onze bezittingen in Afrika afgestaan en is dientengevolge een gevaarlijk wrijvingsvlak verdwenen, terwijl de nabuurschap in Suriname geen oogenblikkelijke reden tot zorg geeft. Toch verwaarlooze men wederom niet hetgeen de geschiedenis ook aan Nederland, als aan zooveelen vóór en ná ons, leert, dat de Britsche politiek met bewonderenswaardig beleid en taaie volharding haar onveranderlijk doel najaagt, om onbepert de zeeën te beheerschen en alle landen daaraan dienstbaar te maken: wel is waar bij voorkeur langs vreedzamen weg en met beroep op hooge en edele beginselen, doch ook desnoods door geweld en met verloochening van eigen verklaringen. De ondërgang der Hollandsche republieken, geheel gelegen in de sfeer der Britsche koloniale staatkunde, levert daarvan het onomstootelijk bewijs.

Over Duitschland kan ik korter zijn. Onze eigen wieg stond in het Heilige Roomsche Rijk en uit dezen mikrokosmos ontwikkelde zich ook onze nationaliteit. Vandaar eene doorgaans bevredigende, zij het ook uiterst apathische verhouding tot het gemeenschappelijk stamland, nadat de volwassen telg door haren heldenstrijd tegen vreemde dwingelandij eene duurgekochte onafhankelijkheid had verworven. In den regel vielen onze staatkundige belangen samen met die der grootere Duitsche staten. Eerst op het laatst der 18de eeuw ontstonden botsingen: eerst met Oostenrijk over de opening der Schelde, later met Pruisen door den inval van 1787 tot herstel der binnenlandsche rust. Tijdens Napoleon deelden vele Duitsche staten ons lot en bij het herstel onzer onafhankelijkheid ondervonden wij den steun van Duitsche zijde, welke ons in den loop der vorige eeuw nooit ontbrak. Geen wonder, dat velen in Duitschland bij den aanvang van den wereldoorlog te goeder

trouw verwachtten, dat Nederland, zoo al geen rechtstreeksche hulp, toch indirecten steun zoude verlenen aan de Duitsche wapenen onder de valsche voorstelling eener „welwillende neutraliteit”, een dier bedenkelijke slagwoorden, waarmede men de goê gemeente op een dwaalspoor leidt. Doch Nederland, fier in eigen zelfbewustzijn, bleef getrouw aan zijn plicht — wellicht, zoo al niet door eene bittere ervaring, dan toch door een juist blik op de Duitsche staatkunde, gewaarschuwd voor de daarin sluimerende gevaren, welke de vrijheid der kleine staten allicht in een onweerstaanbaren maalstroom hadden medegesleept.

De verhouding met België eindelijk is geheel eigenaardig. Achtereenvolgens met Spanje, Oostenrijk, Frankrijk en Nederland verbonden, vormt het nog geen eeuw lang een zelfstandige staat. Wel pleit dit geenszins tegen bestaan en beteekenis eener eigen nationaliteit, maar het bewijst toch een jeugdigen leeftijd en verklaart de aan dien leeftijd eigen ondeugden en dwalingen. Bovendien is de splitsing dezer nationaliteit in de scherp onderscheiden en heftig vijandige Vlaamsche en Waalsche bestanddeelen der bevolking een reden te meer om de Belgische staatkunde met aandacht en niet zonder bezorgdheid gade te slaan. Desniettemin heeft Nederland sedert de gewelddadige ontknooping van het knutselwerk van het Weener congres en de later afgedwongen berusting in het voldongen feit der afscheuring in vrede met België geleefd. Eene schuchtere maar verblijvende toenadering tusschen beide volken begon zich te vertoonen op letterkundig, maatschappelijk en staatkundig gebied, toen de inval van Duitschland in Aug. 1914 België in den krijg wikkelde, die tijdelijk zijne welvaart verwoestte en zijne zelfstandigheid ophief, maar tevens zijn aanzien verhief en zijn zelfvertrouwen versterkte. Na het doorstaan der crisis en het herstel zijner regeering kwam het met sluimerende aanspraken te voorschijn, welke aanvankelijk te weinig aandacht trokken, maar weldra eene niet onbedenkelijke spanning deden ontstaan. Het valt toch niet te ontkennen dat deze spanning, eenzijdig door de Belgische chauvinistische pers geprikkeld, een hoogen graad heeft

bereikt tengevolge van de uitgelekte pogingen der Belgische regeering om op Nederlandsch grondgebied propaganda te maken voor een vermetelen aanslag op overoud en rechtmatig Nederlandsch territoir. Na de hardnekkige pogingen der Belgische regeering om valsche voorstellingen ten na-deele van Nederland te verspreiden en de hulp der Entente voor hare schaamteloze eischen tegen den argeloozen buurman te verwerven, heeft deze laatste ontdekking veler oogen geopend en veler sympathie — nog onlangs zoo treffend gebleken uit den edelmoedigen steun aan honderd-duizenden vluchtelingen uit België verleend — tot een minimum doen dalen. Ongerijmde militaire en overdreven economische aanspraken versterkten den argwaan en kwalijk verholen wrevel. Toch mag de hoop worden gekoesterd, dat het aan de hoogst bekwame en zeldzaam wakkere afgevaardigden onzer verlichte en bezadigde regeering zal gelukken de stoute aanslagen af te weren en eene vreedzame oplossing te vinden. Dat het haar daarbij niet zal ontbreken aan de warme sympathie van een aanzienlijk deel der Belgische bevolking, van de stamverwante Vlaamingen, moge u blijken uit de volgende dagorde, aangenomen op 15 Sept. l.l. te Roeselaere door het A. V. S. V., omvattend 2500 studenten van alle gezindheid.

De Vlaamsche hoogstudenten, plechtig vergaderd aan den voet van Rodenbachs standbeeld, zenden hunne broedergroeten aan de Noord-Nederlandsche en Zuid-Afrikaansche Studenten. Zij drukken hunne verachting uit voor de lage praktijken van het huidig Belgisch Ministerie van Buitenlandsche Zaken. Zij keuren af iedere poging tot annexatie en hopen in de toekomst een innige samenwerking te zien tusschen een vrij Vlaanderen en een onverdeeld en welvarend Noord-Nederland.

Het Algemeen Vlaamsch Studenten Verbond.

16 September 1919.

Desniettemin zal ons volk het voor velen onverwacht en hoogst beleedigend gedrag van onzen Zuidelijken buurman, met wien een hecht bondgenootschap door velen werd aangeprezen, niet licht vergeten. Het geschil met België maakt een eind aan den zoeten droom van eene vriendschappelijke gezindheid tusschen beide regeeringen en behelst een ernstige waarschuwing tegen schijnbaar aannemelijke buitenlandsche verbintenissen, welke veeleer valstrikken spannen en slaapmiddelen ingeven dan stevige bolwerken opwerpen tegen onrecht en willekeur.

Vatten wij het voorafgaande samen, dan blijkt derhalve, dat wij — met een enkele tijdelijke uitzondering — met al onze naburen op goeden voet staan en geen hunner ons met directe gevaren dreigt; dat veeleer allen ons welgezind zijn en met Nederland gaarne betrekkingen van vriendschappelijken aard onderhouden. Behalve uit talrijke verdragen van den meest onderscheiden aard en strekking blijkt het laatste ondubbelzinnig uit de beide vredesconferentiën te 's-Gravenhage in 1899 en 1907; uit de uitnoodiging tot deelneming aan de Zeerecht-conferentie te Londen 1908/09, bovenal echter uit de aanvankelijk nauwgezette eerbiediging onzer onzijdigheid, toen de oorlog in 1914 plotseling uitbrak. Nederland had zich een aanzien verworven in vrede en oorlog, waardoor het was geworden een middelpunt van vreedzaam internationaal verkeer, een veilig toevluchtsoord in oorlogstijd, een geëerd lid der volkenfamilie.

Waarom is dit te danken? Het zou belachelijk zijn dit uitsluitend toe te schrijven aan eigen kracht of beleid. Nederland is geenszins opgewassen tegen de gevaren, welke uit het buitenland kunnen oprijzen, noch genoeg onfeilbaar om elken aanstoot te vermijden of elk misverstand te voorkomen. De talrijke stoffelijke en geestelijke banden, waarmede het — ook tengevolge van zijn koloniaal bezit — met andere staten is verbonden, geven veeleer aanleiding tot talrijke wrijvingen en botsingen met tegenstrijdige vreemde belangen. Toch zou het hier even onjuist zijn als in elk ander verband om van toeval of noodlot te spreken, twee stopwoorden, geschikt om onze onkunde te bemantelen of ons geweten te sussen.

Overal, ook hier, vindt men onveranderlijke gegevens, waarmede de vrije en verantwoordelijke mensch, hij zij privaat of regeeringspersoon, heeft te rekenen en te werken. Nederland zelf heeft bijgedragen tot het verkrijgen der plaats, welke het in het internationaal verkeer inneemt, en wel door *waakzaamheid*, *weerbaarheid*, *werkzaamheid* m. a. w. door stipte vervulling zijner internationale plichten, krachtige uitoefening zijner internationale rechten en werkzame deelneming aan het internationaal leven. Hier komen wij tot het hart der vraag, welke ons bezig houdt en waarop het antwoord tot wegwijzer voor de toekomst moet strekken. Vergunt mij daarom iets dieper hierop in te gaan.

Waakzaamheid is een veelzijdig begrip en richt zich naar verschillende kanten. Zij concentreert zich in casu in de Nederlandsche Regeering en vordert aandacht, scherpzinnigheid, vastberadenheid en voortvarendheid: aandacht voor al wat eene goede verstandhouding bedreigt; scherpzinnigheid in het opsporen der oorzaken en de keuze der middelen tot afweer; vastberadenheid in het aanwenden dezer middelen zonder schroom of aarzeling; voortvarendheid in het snel en doortastend handelen. Deze viervoudige actie moet zich openbaren in binnen- en buitenland. In het binnenland door zorgvuldig te waken tegen elke handeling of verzuim binnen zijne grenzen, welke rechtmatige ergernis kan wekken in vreemde staten. Wij leven gelukkig in een vrij land en genieten talrijke rechten, welke persoonlijke daden buiten bereik stellen van den arm der regeering. Dientengevolge is deze niet verantwoordelijk voor individueele handelingen, welke elders wellicht aanstoot geven, doch hier krachtens de wet lijdelijk moeten worden geduld. Allereerst behoort hiertoe de vrije uiting van gedachten en gevoelens door woord en pen. Des te strenger heeft de regeering te waken tegen al wat strijdt met de plichten eener goede nabuurschap in tijd van vrede of met de handhaving eener stipte onzijdigheid in tijd van oorlog. Tot het eerste behoort de zorg voor eene wetgeving en rechtspleging, welke ook vreemde belangen onpartijdig beschermt; zoowel op het gebied van het privaat als van het publiek ind. het strafrecht.

Natuurlijk overschrijdt deze eisch niet de grenzen, welke het stellig nationaal recht trekt. Hij belemmert geenszins de vrijheid van den wetgever in de regeling van inwendige aangelegenheden, zooals het staatsverband of de nationaliteit, de toelating en uitzetting van vreemdelingen, de koloniale en handelspolitiek, e. d. m. mits deze regeling rekening houdt met de algemeene beginselen van het internationaal gewoonterecht en met de door Nederland gesloten verdragen. Indien de uit laatstgenoemde bronnen voortvloeiende verplichtingen volledig worden vervuld, zijn buitenlandsche grieven uitgesloten of kunnen zij althans met nadruk worden afgewezen. Volkomen hetzelfde geldt in tijd van *oorlog*: alleen zijn alsdan de verplichtingen talrijker, de verwickelingen neteliger, de grieven luider en het verweer moeilijker. Natuurlijk gedoogen tijd en plaats geen uiteenzetting van de plichten der neutraliteit. De deskundige zal niettemin de juistheid van het gezegde geen oogenblik betwijfelen en vindt in het jongste verleden overvloedige stof tot voorlichting en overweging.

Waakzaamheid eischt weerbaarheid. Zonder deze is zij een ijdele leus, ja een innerlijke tegenstrijdigheid. Wie beweert te waken, maar zijne deur niet sluit en voorzorgen versmaadt, bedriegt zoowel zichzelf als anderen. De mate der waakzaamheid blijkt uit den graad van het weerstandsvermogen. Verblindings of kwade trouw alleen kan deze eenvoudige waarheid voorbijzien, dit axioma loochenen. De snelle en welgeslaagde mobilisatie van Nederlands weerkracht in 1914 heeft Nederlands waakzaamheid bewezen en krachtig bijgedragen tot de eerbiediging van onze onzijdigheid. Overigens laat ik dit onderdeel thans rusten; immers het betreft het onderwerp van volgende voordrachten door meer bevoegden.

De waakzaamheid der regeering mag zich echter geenszins tot het binnenland bepalen. Niet minder noodig is een open oog en een scherpe blik op hetgeen *buiten* de grenzen voorvalt. Vereischten daarvoor zijn een bekwaam en wakker minister en een corps diplomatieke en consulaire ambtenaren, uitblinkend door kunde, ijver, karakter. In hoever

Nederland daarop tot dusver mocht bogen, staat niet te mijner beoordeeling. Onvergefelijk is echter de dwaling, dat het voor een kleinen staat als Nederland *minder* aankomt op het gehalte zijner vertegenwoordigers in het buitenland. Integendeel. Al zullen dezen op het lot der wereld geringen invloed uitoefenen, voor de levensbelangen van eigen vaderland zijn zij van onberekenbaar nut. Menig diplomaat heeft door tijdige waarschuwing zijne regeering voor groot nadeel bewaard, menig ander door verzuim of gebrek aan ernst de belangen van zijn land onherstelbare schade berokkend. Want Nederland is niet slechts verplicht elke bemoeiing met de binnenlandsche aangelegenheden zijner naburen zorgvuldig te vermijden, maar ook zijn eigen internationale rechten ongeschonden te handhaven. Het late zich niet verleiden door de veelal welgemeende maar gevaarlijke adviezen van degenen, die eene nauwere aansluiting aanbevelen bij deze of gene groote mogendheid ten einde beter toegerust te zijn tegen de vermeende aanslagen eener andere. Hoe vernuftig ook bedacht, met hoeveel nadruk ook bepleit, dergelijke raadgevingen zijn verderfelijk en Nederland onwaardig. De alliantien of afspraken, welke zij beoogen, rusten op den wankelen bodem van uiterst wisselvallige verhoudingen — men denke bijv. aan Italië gedurende den wereldoorlog — zij belemmeren de vrijheid van handelen bij onverwachte wending der gebeurtenissen; zij grijpen vooruit op volstrekt onberekenbare nooden en behoeften. Politieke verdragen met partieele strekking tusschen groote en kleine mogendheden zijn overeenkomsten tusschen wolf en schaap, ketel en pot, en loopen uit op het verderf van laatstgenoemden. Bovendien zijn zij Nederland onwaardig. De geschiedenis vermaant ons wederom geen heil te zoeken dan in eigen kracht en karakter. Door eendracht verwierf het vaderland zijn onafhankelijkheid, door tweedracht ging het eenmaal smadelijk ten onder. Nationale eendracht is de stevigste grondslag, het sterkste schild, waarop Nederland mag vertrouwen tot afwering van onrechtmatige aanslagen; maar dan ook stipte onthouding van het gevaarlijke spel eener geheime en gekunstelde staatkunde, waardoor het

de gunst van den één zoekt te verwerven, om die van den ander te verspelen en ten slotte onder de wangunst van allen te gronde te gaan.

Polen heeft 1 $\frac{1}{2}$ eeuw gezwoegd onder den vloek zijner verdeeldheid, de republiek der Vereenigde Nederlanden, die minder zwaar had gezondigd, werd minder zwaar gestraft. Griekenland is daardoor in onze dagen op den rand van den ondergang gebracht. Het internationaal ontzag voor een kleinen staat is alleen gewaarborgd door onberispelijke zelfstandigheid en gesloten eendracht.

P A U Z E.

(*Stelling 4.*) Naast de negatieve plicht der onthouding staat de niet minder gewichtige positieve plicht tot actieve medewerking aan de ontwikkeling van het internationaal leven. De tijden van zelfgenoegzaamheid en isolement, economisch en politiek, behooren tot het verleden. Geen staat, zelfs niet de grootste en machtigste, kan thans nog in al zijne stoffelijke en geestelijke behoeften voorzien; hoeveel te minder een land als Nederland, klein in omvang, arm in natuurvoortbrengselen? Hierop werd reeds vroeger gewezen. Thans is aan de orde de ongerijmdheid, ja de onmogelijkheid eener politiek, welke weigert of aarzelt mede de hand te slaan aan den ploeg, die de nog schaarsch ontgonnen velden van den internationalen arbeid moet bewerken en toebereiden. Dit geschiedt hoofdzakelijk door internationale overeenkomsten in verschillenden vorm en met nog meer onderscheiden strekking. Wie de reeks van verdragen nagaat, welke Nederland in den loop der 19de eeuw heeft gesloten, weet, dat het niet in gebreke bleef, zijne belangen ook door internationale samenwerking te bevorderen.

Doorgaans geschiedde dit door zoogenaamde *bilaterale* verdragen, d.w.z. overeenkomsten tusschen twee of althans enkele staten bijv. op het gebied van handel en scheepvaart, uitlevering of anderen rechtsbijstand, enz. — doch sedert de tweede helft der eeuw ook door *collectieve* verdragen: bijv.

tot bevordering van het internationaal verkeer door posteries en telegrafien, goederenvervoer, bescherming van industrieën en letterkundigen eigendom, sanitaire zorg voor mensch, dier en plant; zelfs tot behartiging van sociale belangen in engeren zin; zooals arbeidsbescherming en daarmee samenhangende zaken.

Slechts zelden schoot Nederland te kort in oprechte en volijverige deelneming aan de gemeenschappelijke regeling van zoodanige aangelegenheden, welke niet uitsluitend zijn eigen belangen betroffen, maar met die van anderen onverbreekelijk samenhangen. Eene leerzame uitzondering levert het langdurig verzet van Nederland tegen de toetreding tot de Berner-conventie tot bescherming van den kunst- en letterkundigen eigendom van 9 Sept. 1886 en 13 Nov. 1908, waarbij de wederkeerige rechten van schrijvers en uitgevers waren geregeld op eene wijze, welke in strijd scheen met de bijzondere belangen van onzen binnenlandschen, deels op vertalingen berustenden boekhandel. Gelukkig is aan de daaruit geboren ontstemming een einde gemaakt door Nederlands toetreding in 1912. 1) Toch blijft de uitzondering leerzaam, omdat Nederlands tegenstand zoodanigen wrevel in het buitenland had gewekt, dat men er durfde spreken van een „roofstaat tusschen Eems en Schelde”, die zich verrijkte ten koste van anderen en, door enghartig eigenbelang gedreven, zijne medewerking onthield aan door nagenoeg de heele wereld erkende beginselen van billijkheid en goede trouw. Een niet minder duidelijke toelichting mijner bedoeling kan men vinden in de tariefwetgeving. Zij is ongetwijfeld een onderwerp van zelfstandige nationale regeling, maar de ervaring — men denke bijv. aan het vroeger medegedeelde over onze verhouding tot Engeland in de eerste helft der vorige eeuw — zoowel als de rede, leert met ondubbelzinnigen nadruk, dat eene bekrompen handelspolitiek wrevel wekt en vijandschap kweekt daar waar wederkeerige welwillendheid en vriendschap mogelijk

1) 1 Nov. 1912, tekst K. B. 28 Oct. 1912 St. 323, gewijzigd krachtens wet 26 Juni 1911 St. 197.

en — vooral voor kleine staten — uitermate wenschelijk zijn.

Dat de Nederlandsche regeering deze eenvoudige waarheid niet uit het oog heeft verloren, bewijst zijne staatkundige gedragslijn gedurende de tweede helft der vorige eeuw; dat dit werd erkend, blijkt o.a. uit de op Nederland gevallen keuze als zetel der vredesconferentiën en van het Hof van arbitrage. Natuurlijk zou het dwaas wezen, hieraan overgroot gewicht te hechten; nog dwazer zich daarop te beroemen en een pluim op eigen hoed te steken; ook andere en gewichtiger redenen werkten daartoe mede. Zeker heeft intusschen Nederlands goede naam bijgedragen om het oog van Ruslands keizer op ons vaderland te vestigen en om andere mogendheden in deze keuze te doen berusten.

De vredesconferentiën van 1899 en 1907 getuigen onwedersprekelijk van het aanzien, dat Nederland tegen het eind der vorige eeuw in Europa genoot. Deze hoge dunk werd bevestigd door de te 's-Gravenhage door volk en vorstin betoonde gastvrijheid en den steun der Nederlandsche regeering en der Nederlandsche afgevaardigden op de conferentie, en bleek op nieuw bij de onmiddellijk uit de tweede conferentie voortgesproten gevolgen. Ik herinner slechts terloops aan de uitnoodiging tot deelneming aan de zerechtconferentie der groote mogendheden te Londen van 1908/09, aan het door de vorstelijke mildheid van een Amerikaanschen burger, Andrew Carnegie, gestichte vredespaleis, en aan de ontworpen en eveneens aldaar te vestigen academie van internationaal recht, welker oprichting, helaas, door den oorlog voorloopig verviel.

Blijkt uit dit alles — en meer dat ik moest verzwijgen — zonneklaar, dat Nederlands internationale verhoudingen bij den aanvang dezer eeuw niets te wenschen overlieten, dan ligt de vraag voor de hand, of de oorlog daaraan geen afbreuk heeft gedaan en — bijaldien dit het geval mocht wezen — welke middelen Nederland moet aanwenden om zijn geschokt aanzien te herstellen, zoo mogelijk te verhoogen.

Inderdaad — het ware verkeerd zulks te verbloemen — heeft de wereldoorlog Nederlands aanzien, althans in de oogen van velen zijner naburen, verminderd. Het heeft, wel is waar, zijne onzijdigheid eerlijk en zorgvuldig gehandhaafd, maar deze onzijdigheid zelve gaf aan weerszijden aanstoot. Niet alleen bij de regeering, maar ook bij breede maatschappelijke kringen in Duitschland heerschte aanvankelijk eene zeer vriendschappelijke gezindheid jegens het stamverwant Nederland, veelal gepaard met de stilzwijgende verwachting, dat Nederland zich wel niet openlijk aan de zijde van de centrale mogendheden zou scharen, maar daaraan althans dien steun en die sympathie zou verlenen, welke met de formeele neutraliteit vereenigbaar was en voor de Germaansche zaak van groote waarde kon worden. Van den anderen kant wekte de onverhoedsche inval in België eene zoodanige verbittering bij onze zuidelijke naburen, dat men van Nederland verwachtte een openlijke afkeuring, zool niet eene daadwerkelijke hulp, ten aanzien van den aanrander van kleine volken en den schender van verdragen. Wijselijk en plichtmatig heeft de Nederlandsche Regeering geen duimbreed voet gegeven aan eene der beide opvattingen, doch terstond en standvastig de strengste onzijdigheid afgekondigd en in acht genomen. Geen veranderde omstandigheden of opvattingen hebben haar bewogen om af te wijken van eenmaal afgelegde verklaringen omtrent hare eigene uitlegging der op haar rustende verplichtingen. Ons volk kan de Kroon en Hare Regeering nooit dankbaar genoeg zijn voor de meesterlijke wijze, waarop zij onder de moeilijkste omstandigheden — moeilijker dan die van eenig ander land, Zwitserland *niet* uitgezonderd — Nederlands wapenschild onbesmet heeft bewaard en land en volk heeft behoed voor de rechtstreeksche rampen van den storm, die met razend geweld loeide rondom onze grenzen. Zonder twijfel zijn er fouten begaan en valt er nu en dan een zweem van aarzeling te bespeuren. Wat wonder? Toch vult de geschiedenis van Nederlands staatsbestuur van 1914—19 een der gelukkigste bladzijden zijner annalen en heeft de Regeering aanspraak op warme en duurzame dankbaarheid.

Desniettemin heeft Nederlands politiek tijdens den wereldoorlog een stroom van uitgesproken en ònuitgesproken grieven doen ontstaan en uit internationaal oogpunt Nederlands peil eer verlaagd dan verhoogd. Met grond mag worden verwacht, dat deze ontstemming van voorbijgaanden aard zal zijn en grootendeels moet worden toegeschreven aan de nog bruisende hartstochten van verbitterde en afgematte vijanden. Wie met verwondering en bekommering heeft ondervonden, hoe fel de gemoederen hier te lande voor dezen òf genen belligerent partij trokken en dientengevolge als het ware met vuur speelden door tegen elkander op te stuiven en oude vriendschapsbanden te verbreken, kan zich moeilijk verbazen, dat degenen, die in den bitteren strijd werkelijk tegenover elkander stonden, gretig uitzagen naar den hun inziens volkomen natuurlijken en rechtmatigen steun van het naburig land, dat zoo nauw was betrokken bij den uitslag van den strijd. Bedaren de golven der hartstochten onder de werking van den grooten heelmeeester, den *tijd*, dan verstommen de verwijten en verflauwen de grieven en zal wellicht eenmaal Nederland niet meer beklad en benijd maar geprezen, wie weet, zelfs bewonderd worden. Reeds zijn de teekenen van juister inzicht en billijker oordeel duidelijk waarneembaar. Straks vermenigvuldigen zij zich in aantal en beteekenis.

Daartoe is intusschen onmisbaar een oprechte en ijverige medewerking aan het werk des vredes en den wederopbouw der ontwrichte statengemeenschap: d. w. z. een eerlijke en spoedige aansluiting bij den *Volkenbond*.

(*Stelling 5*). De Volkenbond is ontsproten uit den droom der eeuwen, maar in *concreten* vorm eene vrucht van Amerikaanschen bodem: eene vrucht, aldàar reeds sedert honderd jaren gekweekt en met ongeëvenaarde overtuigingskracht door de jongste generatie gerijpt; eene vrucht uit het nevelig rijk der phantasie overgeplant in den vasten bodem der realiteit. Is de kern bij deze overplanting ongedeed gebleven? Helaas, in geen en deele. Het oorspronkelijk beeld, in zeer onderscheiden maar vaak onklare gedaanten gehuld,

is in verminkte gestalte uit den smeltkroes der tegenstrijdige belangen te voorschijn gekomen. De geheimhouding der beraadslagingen belet ons vooralsnog de bijzonderheden van dit wordingsproces na te gaan en te beoordeelen. Natuurlijk zijn inmiddels allen, die *niet* in dien smeltkroes waren gedompeld, bitter teleurgesteld. Het ideaal van een wereldbond, waarin alle beschaafde staten zonder onderscheid op gelijken voet deelnemen en welke een vreedzame oplossing van alle toekomstige internationale geschillen waarborgt, is besnoeid en bezoedeld: besnoeid, omdat het is gekoppeld aan een onrechtvaardig vredesverdrag met een verslagen vijand, dezen en zijne bondgenooten uitsluit, en daardoor den schijn aanneemt van een garantie-verdrag tusschen overmoedige overwinnaars; bezoedeld, omdat het de rechtsgelijkheid der leden schromelijk miskent en onder een nieuwen naam en schoonen schijn een gevaarlijk overwicht toekent aan de wankelen overeenstemming van sommige groote mogendheden. Natuurlijk kan het mijn doel niet zijn, deze beide stellingen hier uitvoerig toe te lichten. Mijn oogmerk is geen ander dan nadrukkelijk den vinger te leggen op de twee hoofdfouten van het bondsverdrag, zooals het is opgenomen in het Vredestractaat van Versailles d.d. 28 Juni 1919, ten einde desniettemin en juist daarom met te meer klem de wensche-lijkheid aan te toonen, dat Nederland zonder aarzeling gehoor geeft aan de uitnoodiging tot toetreding.

Want de Volkenbond behelst de kiem eener *nieuwe* internationale rechtsorde. Hij bevat bestanddeelen, welke, waren zij in 1914 voorhanden geweest, waarschijnlijk den wereldoorlog zouden hebben vóórkomen en aldus Europa voor onpeilbaar weê hebben behoed. Mag dan Nederland aarzelen en achterblijven? Duizendmaal *neen*. Veeleer moet het kloek toetreden, vastberaden vóórgaan en allen twijfel verbannen aan de oprechtheid zijner gezindheid en bedoelingen. Daardoor zal Nederland niet alleen zijn nationaal belang behartigen en aldus zijn naasten plicht betrachten, maar ook misvattingen ophelderen, zijne internationale taak vervullen, en zich de achting en sympathie van leden en niet-leden op nieuw verzekeren.

Het zou mij niet verwonderen, indien deze uitspraak U overijld voorkwam en al te boud in de ooren klonk. Schenkt mij daarom nog enkele oogenblikken uwe welwillende aandacht, wanneer ik ten slotte poog het voorafgaande aan te vullen en mijne slotsom nader toe te lichten. Het geldt hier een allesoverwegend belang, waarvan naar mijne vaste overtuiging de toekomst van het vaderland afhangt.

(Stelling 6). Vóór alles is noodig *perspectief*, m. a. w. eene scherpe onderscheiding tusschen de grondslagen, waarop de Volkenbond rust, en het getimmerte, dat op den drempel van het Vredesverdrag van 28 Juni 1919 is opgetrokken. Wel is waar duldt de uitnoodiging tot deelneming aan de neutrale staten niet het stellen van voorwaarden, maar deze onvoorwaardelijke toetreding sluit geenszins uit een klaar besef van de leemten en gebreken van het verdrag, noch het vaste voornemen aan de verbetering daarvan krachtig mede te werken. Vooreerst een klaar besef van den grooten afstand tusschen de gedachten, waaruit de Volkenbond ontsproot, en den vorm, waarin het eindelijk is gelukt, daarvoor de instemming te verkrijgen van deels vijandige, deels sceptische bondgenooten. Het is daarom onjuist deze gedachten alleen te beoordeelen naar den maatstaf eener enge interpretatie van de artikelen van het verdrag. Veeleer raadplege men de woorden en de daden van hen, die den Volkenbond ontwierpen, inz. van hunnen woordvoerder, President Woodrow Wilson. Deze man, die als het ware de beste elementen van zijn volk verpersoonlijkt en door zijne veelzijdige gaven van geest en gemoed dit volk treffend karakteriseert, heeft zijn leven aan de stichting van den Volkenbond verpand. Hoort zijne kalme verklaring: „Ik heb mij voorgenomen, mijn leven te wijden aan de stichting van den Volkenbond”; elders de door zijne latere ziekte dubbel treffende uitspraak: „Ik zal gaarne sterven, wanneer de Volkenbond is tot stand gekomen.” Leest zijne talrijke redevoeringen in Amerika vóór en ná de deelneming der Vereenigde Staten aan den wereldoorlog. Onderzoekt zijne houding in Europa jegens zijne najverige of door haat

verblinde medewerkers uit Engeland, Frankrijk, Italië, bij de voorbereiding en sluiting van het vredesverdrag. Beschouwt zijn strijd tegen zijne tegenstanders in den Amerikaanschen Senaat. Volgt hem op zijne rondreis door zijn schier onmetelijk vaderland om zijne medeburgers te overtuigen van de juistheid zijner inzichten en de doelmatigheid van den Volkenbond, zelfs in den tegenwoordigen onvolledigen of liever embryonaten vorm. Bedenkt, dat hij dezen vorm niet alleen heeft te verklaren en te verdedigen tegen degenen, die daarin zien en verafschuwen eene vermomde verloochening van de in Amerika schier vergoode Monroe-leer of eene veronachtzaming van zuiver Amerikaansche belangen en daarom op eng nationaal standpunt principiëel tegenover den Volkenbond staan; maar ook tegenover velen, die hem aanvankelijk toejuichten en steunden, maar hem thans verwijten: ontrouw aan zijne beginselen, verwatering, zoo al niet verloochening zijner idealen, onrechtvaardigheid jegens overwonnenen, door schuldige toegefelijkheid aan meêdoogenlooze bondgenooten. Vat men dit alles samen, dan zal menigeen met mij erkennen, dat in dezen eenvoudigen man eene zeldzame kracht zetelt, eene zedelijke grootheid zich openbaart van zeer bijzonderen aard. Niet omdat hij onfeilbaar bleek, elken misslag vermeed, tegen eigen twijfel of anderer verzet altijd en overal was opgewassen, maar omdat zijne gansche persoonlijkheid getuigt van een oprecht en standvastig streven naar een grootsch en edel, doch, helaas, voorshands onbereikbaar *doel!*

Hebben de talrijke bestrijders van den Volkenbond, een ieder op eigen nationaal standpunt, dan ongelijk? Oogen-schijnlijk niet. Inderdaad wettigt niet alleen de inrichting ernstige bedenkingen wegens de verwaarloozing van het grondbeginsel, de rechtsgelijkheid der soevereine staten en de onvoldoende afbakening van de bevoegdheid der verschillende organen; maar wekt zelfs de samenstelling verklaarbaren twijfel aan de levensvatbaarheid van den bond. Het grondverdrag sluit aanvankelijk sommige groote, oogenblikkelijk overwonnen of gedesorganiseerde volken van het lidmaatschap uit (art. 1 lid 1), en laat hen eerst toe, onder

harde en dubbelzinnige voorwaarden (art. 1 lid 2); het geeft onvoldoende gelegenheid tot vrije toe- en uittreding (art. 1 lid 3, 16 lid 4, 26); het omschrijft eigen werkkring hoogst onvolledig (art. 3 lid 3, 4 lid 4, 17, 19, 22, 23); het verzekert geenszins de vreedzame oplossing van alle geschillen en geeft geen afdoende waarborgen tegen toekomstige oorlogen (art. 15, 16). Kortom, de leemten en gebreken springen zoozeer in het oog, dat niemand zich kan verwonderen over het verzet van politieke tegenstanders, noch over den twijfel van oprechte vrienden.

Toch zou het onverstandig, ja onverantwoordelijk zijn, dit verdrag gering te schatten, laat staan het te verwerpen. Naast kiemen van nog onberekenbare groeikracht bezit het reeds thans eene zelfstandige waarde. Het is namelijk het eerste *collectief* verdrag tusschen talrijke en machtige staten, dat stellige waarborgen scheidt, *niet* tegen elken oorlog, maar tegen alle *plotselinge en lichtvaardige oorlogsverklaringen*.

Wel was op de vredesconferentiën in 1899 en 1907 een veelbelovend verdrag gesloten „voor de vreedzame beslechting van internationale geschillen”, maar de aantewenden middelen waren hoogst onvoldoende en stelden bij de eerste vuurproef bitter te leur. Waar rechtstreeksche onderhandelingen niet tot eene vreedzame oplossing leidden, bleken de verschillende vormen van inmenging van derden doorgaans ongenoegzaam of onpractisch, en wees het schijnbaar meest doeltreffend middel van *arbitrage* slechts een uitweg in die gevallen, waarin beide partijen aan eene vreedzame oplossing, welke dan ook, boven elke andere de voorkeur gaven; bij geschillen daarentegen, waarbij ook maar ééne partij niet opzag tegen een beroep op de wapenen, openbaarde de conventie hare volstrekte onmacht.

Dit was reeds te vermoeden bij het geschil tusschen Groot-Brittannië en de Hollandsche republieken in Zuid-Afrika, die zonder schroom of mededoogen werden opgeofferd aan haren overmachtigen vijand op hetzelfde oogenblik, waarop deze zich beijverde in Den Haag de grondslagen te leggen, waarop eene vreedzame en rechtvaardige beslechting van internationale geschillen zou berusten. Treffender nog

bleek deze onmacht, toen Italië in 1911 vol geestdrift een veroveringsoorlog ondernam tegen Turkije om het lang begeerde Tripoli te bemachtigen. Kort daarop volgde de uitbarsting op den Balkan, zonder dat er een zweem viel te bespeuren van eenigen invloed der verdragen van 1899 en 1907. Daarom sloeg de Amerikaansche Minister W. Bryan, secretary of the State department, in 1913 een anderen weg in. De door hem ontworpen en onder zijnen naam algemeen bekende *Bryan-tractaten* verplichten contractanten om dreigende geschillen aan een gemeenschappelijk onderzoek te onderwerpen, alvorens tot de wapenen de toevlucht te nemen. Zij doen een beroep op den kalmeerenden en verzoenenden invloed van den tijd, den vreedstichter bij uitnemendheid, en wekten daarom de schoonste verwachtingen. Doch zij waren beperkt in hunne werking, doordien zij zich uiteraard bepaalden tot de onderlinge betrekkingen tusschen enkele contractanten en geen invloed uitoefenden op anderen, die daaraan geen deel hadden genomen. Toch was reeds een dertigtal dezer verdragen tusschen de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en andere staten in Amerika en in Europa tot stand gekomen, waarvan 10 geratificeerd,¹⁾ toen de oorlog in 1914 aan alle daarop gegronde verwachtingen den bodem insloeg. Desniettemin bleven in Amerika deze en dergelijke denkbeelden gisten en ontstonden er dientengevolge verscheiden vereenigingen onder verschillende naam, doch met het gemeenschappelijk doel gewelddadige uitbarstingen te voorkomen en vreedzame oplossingen te bevorderen. Toen volgde de roekeloze uitdaging van Amerika door Duitschland op grond van den verscherpten duikbootenstrijd en als onvermijdelijk antwoord de onheilspellende oorlogsverklaring der Vereenigde Staten in April 1917.

Na de zegepraal van de wapenen der Geallieerden, die met steeds stijgenden nadruk beweerden te hebben gestreden voor de geschonden beginselen van recht en menselijkheid, kwam het er op aan om met gezamenlijke krachten den oorlogzuchtigen of imperialistischen wil te beteugelen en

¹⁾ Amer. Journal VIII, 876; IX, 175, 494.

elke latere uitbarsting van eigenmachtig geweld te beletten. Recht en belang moesten niet meer vijandig tegenover elkander staan, maar voortaan de handen inéén slaan. Het recht — eene *zedelijke* macht — moest zich verheffen boven de *physieke*, of liever deze laatste in haren dienst nemen. Alsdan zou de eeuwenoude tegenstelling van *recht* en *macht* verdwijnen en plaats maken voor eene nieuwe verhouding, waarin de physieke of materieële macht, evenals binnen elken beschaafden staat, ook daarbuiten allèen moest dienen tot uitvoering van de eischen der internationale *gerechtigheid*; natuurlijk zooals deze door feilbare wezens in de taal van het *recht* worden uitgedrukt. Men wil niet meer in kinderlijke naïviteit hare uitspraken als *orakels* of *ordalia* aan de godheid ontlocken, maar deze toevertrouwen aan het gemotiveerd oordeel der meest deskundigen en uitnemenden, hetzij in den vorm van vonnissen door arbitrate of rechterlijke colleges, hetzij in dien van adviezen van verzoeningsraden, en dan achter deze uitspraken de vereende macht van allen scharen om de uitvoering te verzekeren. Dit denkbeeld is grootsch en schoon: schooner dan wellicht menigeen der oprichters vermoedt of bedoelt. Reikhalzend snakt het uit duizend wonden bloedend Europa naar de verwezenlijking. Het aanhangig verdrag is een eerste stap: de opstuwende drijfkracht van gemeenschappelijk belang, van rede en geweten, zal op den dnur onweerstaanbaar blijken en de bestanddeelen, die thans de zuivere kiem verontreinigen, oplossen of uitstooten.

Is deze opvatting juist, dan is het duidelijk dat aller medewerking noodig is. Wie uitgestoten is of blijft, zal de stichting van den Volkenbond niet beletten en straks zijn overwicht ervaren, doch geenerlei aandeel hebben in zijne werkzaamheid noch eenigen invloed uitoefenen op de aanvulling der leemten of op de verbetering der gebreken, waarvan slechts de voornaamste hiervoren werden genoemd. Geen twijfel, of dit inzicht zal, na de afkoeling van wederkerigen haat en wantrouwen, langzaam veldwinnen en ook voor de thans uitgeslotenen eene plaats in den bond inruimen. Voor Nederland, dat met 12 andere neutrale staten, waarvan

5 in Europa, terstond tot toetreding is uitgenoodigd en evenals deze in de gelegenheid gesteld om tegen het oorspronkelijk ontwerp bedenkingen in te brengen en aan de verbetering daarvan een bescheiden aandeel te nemen, is aansluiting *doelmatig, plichtmatig, onvermijdelijk*. Zij moet geschieden binnen twee maanden na de inwerkingtreding van het Vredesverdrag van 28 Juni 1919; wellicht dus vóór het einde des jaars. Door eene weigering zou Nederland zich onttrekken aan de internationale samenwerking, welke aller plicht is en aller toekomst beheerscht. Eene kortzichtige en zelfzuchtige onthouding miskent de teekenen des tijds en eindigt noodlottig.

Doch ik mag mij niet tot algemeenheden bepalen en zal daarom met den tekst in de hand zoo beknopt mogelijk aantonen, dat een weigerend of wijfelend antwoord onzerzijds hoogst onverstandig zou zijn. Welke gevolgen toch vloeien uit Nederlands toetreding voort? Vooreerst wordt het lid van een machtigen statenbond en heeft het in de *Bondsvergadering* (Assembly), welke het hoogste gezag vertegenwoordigt, toegang en stem, gelijkwaardig aan die van elk ander lid (art. 3). Voorts bestaat de mogelijkheid, dat het eerlang eene plaats in den *Uitvoerenden Raad* (Council) verkrijgt, daar deze met toestemming van de Vergadering zoowel het aantal leden, dat duurzaam als dat tijdelijk in den Raad is vertegenwoordigd, kan uitbreiden (art. 4 lid 2). In het *secretariaat* zal het allicht reeds vroeger eene plaats bekleeden.

In binnenlandsche aangelegenheden wordt Nederlands souvereiniteit, als die van elk ander lid, geëerbiedigd (art. 15 lid 8). Alleen de inrichting van land- en zeemacht wordt onder toezicht van den Raad gesteld, maar de voorstellen daaromtrent zijn aan de goedkeuring van elk lid onderworpen en spiegelen, althans op den duur, eene aanzienlijke vermindering voor van dienst- en belastingplicht (art. 8).

Hoofdzaak is intusschen de waarborg voor Nederlands onafhankelijkheid en onschendbaarheid van grondgebied tegen elken buitenlandschen aanval (art. 10). Men behoeft

dezen waarborg niet te overschatten om de volle beteekenis daarvan te erkennen. Internationale geschillen moeten naar gelang van hun aard worden onderworpen aan arbitrage (art. 12 en 13), aan rechtspraak (art. 14), of aan een onderzoek door den Raad (art. 15). De leden mogen niet naar de wapenen grijpen, voordat althans drie maanden na de uitspraak zijn verstreken (art. 12). Bovendien is elke arbitrale uitspraak voor beide partijen verbindend (art. 13). Anders is het gelegen met de adviezen van den Raad. Drukt dit advies de eenparige meening uit van alle leden buiten die der partijen in geschil, dan verbinden de leden zich geen oorlog te voeren tegen de partij, die zich aan de uitspraak onderwerpt; in het tegenovergestelde geval behouden de leden de vrijheid om alle maatregelen te nemen, welke zij noodig achten tot handhaving van recht en gerechtigheid (art. 15). Eindelijk wijst art. 16 de dwangmiddelen aan, welke de bond zal aanwenden tegen leden, die hunne verplichtingen schenden en een oorlog aanvangen met veronachtzaming der voornaamste voorbehoudmiddelen. Zulk een weerspanning wordt geacht den oorlog te hebben verklaard aan alle anderen en stelt zich dientengevolge bloot aan economische, politieke en militaire dwangmiddelen, waartoe allen naar evenredigheid bijdragen.

Ondanks het gekunstelde, onbevredigende en schijnbaar halfslachtige dezer artikelen zal ieder onbevooroordeelde bij eenig nadenken erkennen, dat zij een kleinen staat als Nederland eene bescherming beloven, waartegen de ons opgelegde plichten en van ons gevergd offers in de verte niet opwegen. Immers deze bestaan, behalve in eenige geldelijke bijdragen, welke in het niet verzinken tegen de waarschijnlijke besparingen op de begrotingen van Oorlog en Marine, hoofdzakelijk in de aansluiting bij een internationale organisatie, waarmede onze hooggeprezen onzijdigheid overeenigbaar is. Inderdaad is dit een offer, maar grooter in schijn dan in wezen. Wel heeft de *neutraliteit*, waarop vóór den wereldoorlog veler hoop — òók de mijne — was gevestigd, het vaderland tegen rechtstreeksche inwikkeling in den krijg bewaard, maar geenszins gevrijwaard tegen zijn indirecte

gevolgen en het zelfs meermalen op den rand van den afgrond gebracht. De neutraliteit heeft de gespannen verwachting harer trouwste aanhangers beschaamd en is gebleken niet meer te zijn dan een bordpapieren schild, waarachter te vergeefs dekking werd gezocht tegen de stoute aanslagen van overmoedige belligerenten. Het bolwerk tegen oorlogsgeweld, dat zij met moeite had opgeworpen, is ondermijnd of bezweken. Zijn ontoereikend weerstandsvermogen heeft de neutralen in Amerika in den oorlog medegesleept, die in Europa aanhoudend gekweld en vaak gekwetst. De wereldoorlog heeft het vonnis der neutraliteit geveld. Zij moet plaats maken voor een ruimer en steviger vesting, die van een oppermachtigen bond tusschen alle souvereine staten.

Toch zijn er nog andere bezwaren, die voor elken staat in het bijzonder overeenkomstig zijn eigen belangen en omstandigheden verschillen. Nederland behoeft niet als België van zeker servituut onder den bedriegelijken naam van voortdurende neutraliteit ontslagen te worden; evenmin aan te dringen op de voorrechten, waarop Zwitserland op grond van dergelijken titel aanspraak maakt. Als souvereine staat doet Nederland in geen enkel opzicht onder voor anderen, die in den wereldoorlog onzijdig bleven. Vergelijkingen, voor zooveel Europa betreft, zijn dus alleen mogelijk met Spanje en de drie Scandinavische rijken. Zij zijn echter m. i. noodeloos en nutteloos, omdat Nederland door zijne centrale ligging te midden van nog altijd groote mogelijkheden eene geheel eenige plaats inneemt.

Op de gronden, in het eerste deel mijner rede ontwikkeld, durf ik beweren, dat Nederlands toetreding tot den Volkenbond van grooter internationaal belang is dan die van eenigen anderen neutralen staat: *mits* het *a.* zijne weermacht zorgvuldig beware en *b.* zijn evenredig aandeel eerlijk ter beschikking stelle van het hooge doel dat de bond beoogt. Hoe dit eerste kan en moet geschieden, is onlangs in de *N. R. Cl.* door een uwer deskundigen meesterlijk uiteengezet. Onder deze tweeledige voorwaarde — maar ook dan alleen — voorzie ik twee groote voordeelen van Nederlands lidmaatschap: vooreerst ongerepte eerbiediging zijner souvereiniteit door

leden en niet leden, voortaan onder de bescherming van den machtigen Volkenbond; in de tweede plaats eene geleidelijke inkrimping ter land en ter zee met evenredige vermindering der daaraan verbonden lasten, bij uitvoering van art. 8 van het bondsverdrag. Immers dit noemt nadrukkelijk een gedeeltelijke ontwapening van alle leden een der hoofdoel-einden van den Bond. Het zou voorbarig zijn — ondersteld dat de tijd het toeliet — thans dieper hierop in te gaan; doch het is duidelijk, dat eene vermindering van de legers en vloten der groote mogendheden, m. a. w. van de voornaamste leden van den Bond, noodwendig een inkrimping van die der overigen moet tengevolge hebben, en mitsdien op den duur de begrootingen van Oorlog en Marine ook hier te lande niet onbelangrijk zal ontlasten.

Het behoeft intusschen geen betoog, dat zulk een uitkomst slechts te bereiken is na de volledige tot standkoming en regelmatige werking van den Volkenbond en dat het een averechtsche poliliek zou wezen om te beginnen met het einde en voordat de muren waren opgetrokken, het dak op den grond te plaatsen. Daarom is er geen tegenstrijdigheid tusschen den eisch eener krachtige weermacht thans en de hoop op eene weloverwogen ontwapening in de toekomst. Integendeel, de eerste is de onmisbare voorwaarde om de laatste eenmaal te verwezenlijken. Het is schromelijk onrechtvaardig, zij het ook somtijds te goeder trouw, de voorstanders van den Volkenbond als tegenstanders eener sterke weerbaarheid voor te stellen en omgekeerd de overtuigde strijders voor Volksweerbaarheid als militaristen aan de kaak te stellen. Tusschen beide beginselen bestaat een onverbrekkelijk verband, dat alleen aan kortzichtigen of kwaadwilligen ontgaat. Wie op grond zijner ingenomenheid met den Volkenbond tegen den eersten nationalen plicht eener algemeene volksweerbaarheid strijdt, ontwricht den Volkenbond en graaft zijn graf. Wie in het vertrouwen op onze versterkte en verbeterde weermacht den Volkenbond afwijst, miskent onze nationale belangen en verzaakt onze internationale roeping.

Resumeerend kom ik tot de volgende slotsom. Nederlands

toetreding verzekert het eene stelling, welke tevens de grondslag is zijner internationale rechten en plichten en de vroeger geschetste verhouding tot al zijn naburen wijzigt en voortaan beheerscht. Nederlands onthouding daarentegen doet allen internationalen steun verloren gaan, zonder het daarom aan den verreikenden arm en den overwegenden invloed van den Volkenbond te onttrekken. (art. 17).

De Volkenbond waarborgt Nederlands onafhankelijkheid en onaantastbaarheid naar buiten, zijne zelfstandigheid naar binnen en ontheft het op den duur van overmatige persoonlijke en geldelijke militaire lasten, zonder zijne veiligheid prijs te geven of te verminderen.

De Volkenbond sluit stilzwijgend afzonderlijke politieke verdragen uit en verbiedt uitdrukkelijk geheime afspraken en met het bondsverdrag onvereenigbare overeenkomsten (art. 18-20).

De Volkenbond verbindt eigen nationale belangen met ruimere internationale plichten en beantwoordt aan Nederlands internationale roeping als:

„A part of that stupendous whole,
Whose body nature is and God the soul”.

Kortom onze toetreding is een *actueel*, *reëel* en *ideëel* belang van den eersten rang en kan niet sterk genoeg worden aanbevolen.

Daarom eindig ik met den wensch, dat de Volkenbond, waarvan het zaad ternauwernood begint te ontkiemen, de stormen zal trotseeren, welke zijn teederen stengel bedreigen: dat hij eerlang nieuwe sappen zal tot zich trekken, welke zijn wasdom bespoedigen en zijne vruchten doen rijpen: en dat hij onder zijne warmste en trouwste aanhangers weldra zal tellen ons dierbaar vaderland, als pionier op den weg van *vrede*, van *vrijheid* en van *voortgang*.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Hooggeachte professor DE LOUWER! Met bijzondere aandacht heeft de zoo talrijke vergadering gevolgd Uw doorwrocht betoog over de wenschelijkheid van de aansluiting van Nederland bij den Volkenbond, teneinde als

lid daarvan krachtig te kunnen medewerken tot verbetering van de aanvankelijke grondslagen en de internationale rechtsontwikkeling te helpen bevorderen. Het applaus, uit haar voortgekomen, zal zeker voor U het bewijs zijn van de groote waardeering van het door U gesprokene. Als tolk van de vergadering betuig ik U mijn welgemeenden dank.

Uit hetgeen U hebt gezegd vermeen ik te mogen afleiden, dat de internationale samenleving niet beter zal kunnen worden bevorderd dan door het beginsel van een Bond van Volken te aanvaarden, in welken Bond alle leden gelijke rechten en verplichtingen hebben en zich zullen beijveren de gemeenschap in alle opzichten te steunen en hare welvaart tot bloei te brengen.

Dit zal m. i. alleen mogelijk zijn, indien in elk Volk het besef doordringt, dat de menschen niet alleen *naast* maar ook *met* elkaar moeten leven, dat een ieder voor zijn bestaan heeft te *werken* en dat wij allen *voor* elkaar met zelfopoffering, toewijding en verdraagzaamheid moeten arbeiden.

De ellende in de wereld, in hoofdzaak het gevolg van de hebzucht, de heerschzucht en de wangunst van een groot deel der menschheid, zal eerst dan opgeheven worden, wanneer bij allen het gevoel van *plichtsbeef* en *plichtsbetrachting* voorzit.

En ik geloof, dat niemand een persoon zal kunnen aanwijzen, die in dit opzicht een beter voorbeeld voor ons allen geeft dan de eerste Landsvrouwe, H. M. onze geëerbiedigde Koningin. (*Applaus*).

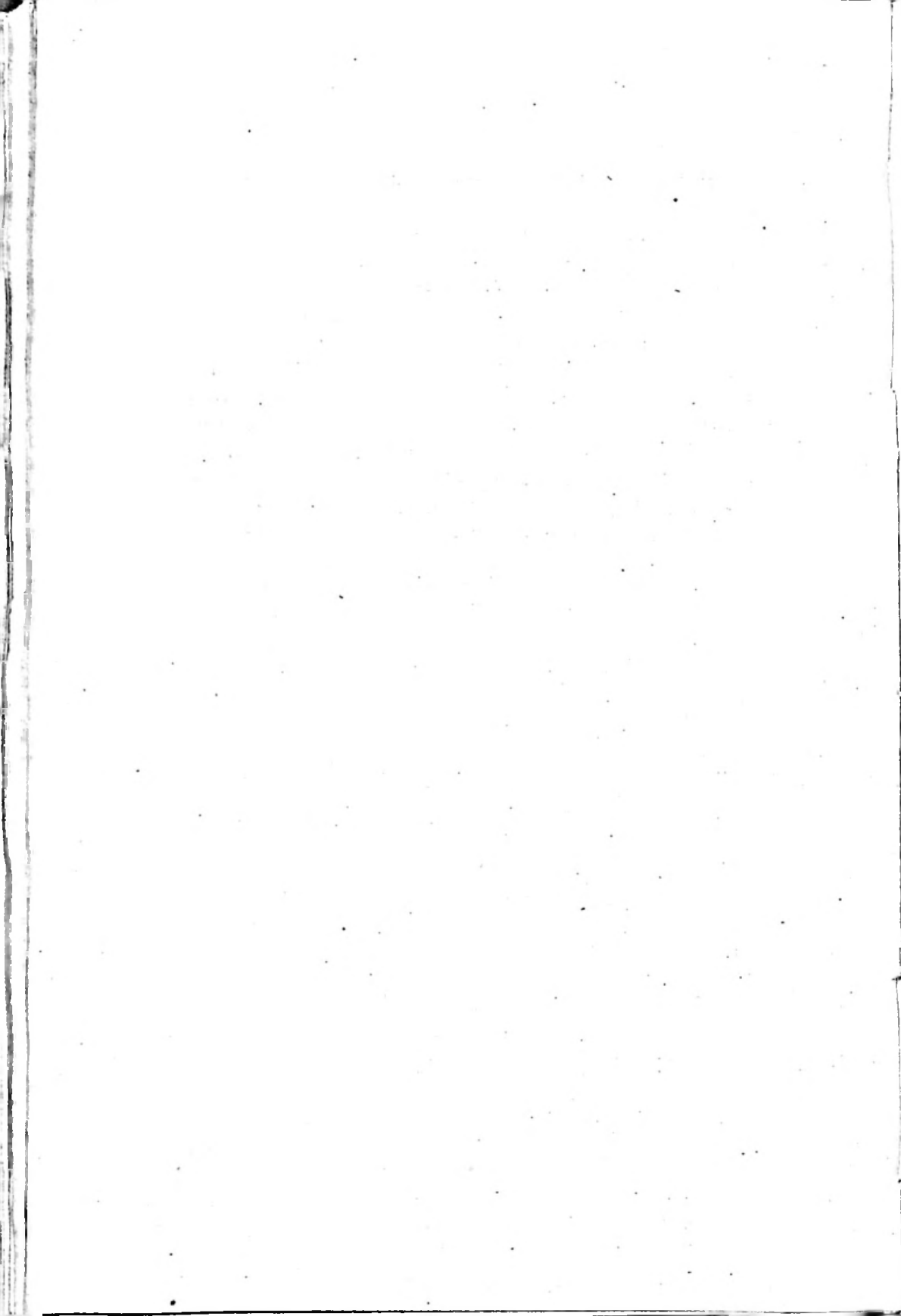
Hoe gewenscht ook eene gedachtenwisseling met professor DE LOUTER moge zijn, zoude echter zoo'n debat geen vruchtbaar resultaat kunnen opleveren, indien men niet volkomen op de hoogte is van den inhoud zijner voordracht. Het Bestuur heeft daarom gemeend hedenavond geen debat te moeten doen houden, maar in overleg met professor DE LOUTER besloten een anderen avond daarvoor beschikbaar te stellen, als de leden in het gedrukte verslag de verhandeling op hun gemak hebben kunnen lezen en bestudeeren. Het Bestuur hoopt, dat verschillende leden zich zullen aan-

melden, liefst met opgave van het gedeelte van het gedrukte verslag, waarover zij met professor DE LOUÏER in debat wenschen te treden.

Het streven zal zijn om het gedrukte verslag zoo spoedig mogelijk het licht te doen zien, zoodat de debatavond zoo kort mogelijk na hedenavond kan worden gesteld.

Mijne Heeren! U allen — en Uwe Koninklijke Hoogheid in de eerste plaats — betuig ik nogmaals onzen hartelijken dank voor uwe aanwezigheid en uwe belangstelling in het door professor DE LOUÏER behandelde onderwerp. Ik voeg daaraan nog toe een woord van bijzonderen dank aan de leden der Regeering, de Ministers van Buitenlandsche Zaken, van Justitie en van Marine, die wel hier hebben willen komen om uit de eerste hand van professor DE LOUÏER te vernemen, wat zijne meening is omtrent Nederlands internationale positie.

Hiermede, Mijne Heeren, sluit ik deze vergadering.

BIJLAGE.

—

STELLINGEN.

1. Het bestaan van kleine staten is zoowel een standvastig verschijnsel als een onmisbare schakel in de internationale samenleving.
 2. Dit laatste geldt inzonderheid van ons Vaderland.
 3. Nederland kan slechts aan zijne roeping voldoen, indien het zijne zelfstandigheid van binnen en naar buiten streng handhaaft, maar elke bemoeiing met buitenland-sche geschillen zorgvuldig vermijdt.
 4. Naast dezen *negatieve* plicht van onthouding staat de niet minder *dure positieve* plicht van actieve medewerking tot al wat de internationale rechtsontwikkeling kan bevorderen.
 5. Nederland is daarom verplicht tot aansluiting bij den Volkenbond.
 6. Deze aansluiting moet berusten op de overtuiging, dat de aanvankelijke grondslagen voor aanmerkelijke verbetering vatbaar zijn, en gepaard gaan met het voornemen daartoe krachtig bij te dragen.
-